GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Colonelului n-are cine să-i scrie

Traducere din limba spaniolă
ALEXANDRU CALCIU

editura rao

Colonelul deschise cutia și văzu că nu mai rămăsese în ea decât o linguriță de cafea. Luă ibricul de pe plită, vărsă pe jos jumătate din apă și râcâi cutia cu un cuțit până căzură în ibric și ultimele fire de cafea amestecate cu rugina de pe tablă.

În vreme ce aștepta să fiarbă cafeaua, așezat lângă soba de cărămidă, într-o atitudine încrezătoare și nevinovată, colonelul avu straniul simțământ că în burtă îi încolțeau ciuperci și ierburi veninoase. Era o zi de octombrie. O dimineață greu de trecut chiar pentru un om ca el, care supraviețuise atâtor dimineți ca aceasta. Timp de cincizeci și șase de ani – câți trecuseră de la sfârșitul ultimului război civil – colonelul nu făcuse nimic altceva

decât să aștepte. Octombrie era unul din puținele lucruri care soseau.

Văzându-l intrând cu cafeaua în dormitor, soția ridică apărătoarea de țânțari. Noaptea avusese o criză de astmă și acum o cuprinsese toropeala. Se ridică totuși ca să ia ceașca de cafea.

– Bea și tu, îi spuse ea.

– Eu am băut, minți colonelul. Mai era o linguriță, cu vârf.

În clipa aceea se auzi un dangăt de clopot. Colonelul uitase de înmormântare. În vreme ce soția își bea cafeaua, el desfăcu hamacul la un capăt, îl împături și-l legă la capătul celălalt, după ușă. Femeia se gândi la mort. „S-a născut în 1922, își spuse ea. Exact la o lună după băiatul nostru. La șapte aprilie."

Își bău mai departe cafeaua alternând sorbiturile cu respirația ei greoaie. Era o femeie făcută parcă din cartilagii albe, prinse de șira spinării sale arcuite și țepene. Respirația o

necăjea în așa măsură încât părea că afirmă ceva când punea vreo întrebare. Când termină de băut cafeaua, încă se mai gândea la mort.

– Trebuie să fie groaznic să te îngroape în octombrie, zise ea.

Soțul nu-i dădu însă atenție. Deschise fereastra. Octombrie se instalase în curtea casei. Uitându-se la verdeața care se revărsa în culori aprinse, la minusculele galerii de râme, colonelul simți din nou, în intestine, efectul funest al anotimpului.

– Mi-a intrat umezeala până-n oase, spuse el.

– Din pricina iernii, fu de părere soția. De când a început să plouă ți-am spus doar să-ți pui ciorapii când te culci.

– De o săptămână dorm cu ei.

Ploua mărunt, dar fără încetare. Colonelul ar fi preferat să se înfășoare într-o pătură de lână și să se urce din nou în hamac. Dangătul întrerupt al clopotelor îi aduse însă aminte de

înmormântare. „A venit octombrie", murmură el și se îndreptă spre mijlocul camerei. Abia atunci își aminti de cocoșul legat de piciorul patului. Era un cocoș de lupte.

După ce duse ceașca în bucătărie, întoarse pendula din salon, montată într-o cutie de lemn negeluit. Spre deosebire de dormitor, prea neîncăpător pentru respirația unei astmatice, salonul era larg, cu patru balansoare de răchită, așezate în jurul unei măsuțe, pe care se afla și o pisică de ipsos. Pe peretele din fața pendulei se afla portretul unei femei cu voaluri, înconjurate de îngerași, într-o barcă plină de trandafiri.

Când întorsese ceasul, era șapte și douăzeci. Duse apoi cocoșul în bucătărie, îl legă de piciorul mașinii de gătit, schimbă apa din cutie și puse lângă ea un pumn de porumb. Un grup de copii pătrunsese în curte printr-o spărtură a gardului. Se apropiară, se

așezară în jurul cocoșului și începură să-l privească în liniște.

– Nu vă mai uitați atâta la el! spuse colonelul. Cocoșii nu mai sunt buni de nimic dacă te tot uiți la ei.

Copiii nu se sinchisiră. Unul dintre ei începu să cânte la muzicuță un cântec la modă.

– Astăzi nu se cântă, îi spuse colonelul. Astăzi e o înmormântare.

Băiatul băgă muzicuța în buzunarul pantalonilor și colonelul se duse în cameră să se îmbrace în doliu.

Din cauza astmei soției, costumul său alb rămăsese necălcat. De aceea colonelul trebui să îmbrace până la urmă costumul cel vechi, de stofă neagră, pe care, după ce se căsătorise, îl punea numai la ocazii mari. I-a trebuit mult până să-l găsească pe fundul unui cufăr, împachetat în ziare și presărat cu bulgări de naftalină, ca să fie ferit de molii. Întinsă pe pat, soția continua să se gândească la mort.

– Trebuie să se fi întâlnit deja cu Agustín, spuse ea. S-ar putea să nu-i povestească în ce situație am ajuns după moartea lui.

– La ora aceasta or vorbi despre cocoși, zise colonelul.

În cufăr dădu peste o umbrelă veche, enormă. O câștigase soția lui la o tombolă, la care se strânseseră fonduri pentru partidul colonelului, în aceeași seară asistaseră la un spectacol în aer liber, care în ciuda ploii s-a jucat până la sfârșit. Colonelul, soția și băiatul lor, Agustín – care pe vremea aceea avea opt ani – au urmărit spectacolul până la capăt, sub umbrelă... Între timp Agustín murise, iar pânza lucioasă a umbrelei fusese mâncată de molii.

– Ia uită-te ce a mai rămas din umbrela noastră de clovn, spuse colonelul, repetând o frază obișnuită de-a lui. Și desfăcu deasupra capului un misterios sistem de spițe metalice.

– Acum e bună numai pentru număratul stelelor. Zâmbi.

Soția nici nu se osteni să se uite la umbrelă.

– Toate sunt așa, murmură ea. Putrezim de vii. Închise ochii să se gândească mai bine la mort.

După ce se bărbieri, pe pipăite – pentru că oglindă nu mai avea de multă vreme – colonelul se îmbrăcă în liniște. Pantalonii, strânși tare pe picior – de parcă ar îi fost niște indispensabili – și legați pe gleznă cu niște șireturi, se țineau pe șold cu două bentițe din aceeași stofă, care treceau prin două catarame aurite, cusute în dreptul șalelor. Nu purta curea. Cămașa, de culoarea cartonului învechit, țeapănă, se încheia cu un nasture din metal, care servea în același timp și pentru gulerul fals. Dar cum gulerul fals era rupt, colonelul renunță la cravată.

Făcea fiecare mișcare de parcă ar fi fost vorba de ceva extraordinar.

Oasele mâinilor sale păreau învelite într-o piele strălucitoare și scorțoasă, cu pete roșii, la fel ca și gâtul. Înainte de a-și pune ghetele de lac, curăță noroiul uscat de pe ramă.

Chiar în clipa aceasta soția lui se uită la el și-l văzu așa, îmbrăcat ca în ziua în care se căsătoriseră. Abia acum își dădea ea seama cât de mult îmbătrânise colonelul.

– Te-ai îmbrăcat ca de zile mari, îi spuse.

– Înmormântarea de azi e ceva foarte însemnat, spuse colonelul. Omul ăsta este primul care a murit în ultimii ani de moarte bună.

Ploaia încetă după ora nouă. Colonelul era gata de plecare, când nevastă-sa îl apucă de mânecă.

– Piaptănă-te, îi spuse ea.

El încercă să-și întindă cu un pieptene de os șuvițele de culoarea oțelului. Dar fu în zadar.

– Cred că semăn cu un papagal, spuse el.

Soția îl privi cu atenție. Se gândi că nu era chiar așa. Colonelul nu semăna cu un papagal. Era un om uscat, cu oasele bine articulate, de parcă ar fi fost înșurubate. Ochii săi erau plini de vitalitate; nu părea nicidecum o mortăciune conservată în formol.

– Așa arăți bine, consimți ea, și când îl văzu că iese pe ușă adăugă: întreabă-l pe doctor dacă n-a uitat cumva de noi.

Locuiau în capul satului, într-o casă cu acoperișul din frunze de palmier și cu pereții scorojiți. Deși nu mai ploua, era multă umezeală peste tot. Colonelul o porni spre piață, pe o străduță cu casele îngrămădite. Când intră pe ulița principală îl cuprinse un fior. Cât cuprindeai cu ochii, satul era împodobit cu flori. Așezate în fața casei, femeile, în doliu, așteptau să treacă mortul.

Când ajunse în piața, începu din nou să burnițeze. Din ușa salonului

de biliard, proprietarul acestuia îl zări pe colonel și-l strigă, deschizându-și brațele:

– Colonele, așteaptă puțin să-ți împrumut umbrela.

Colonelul răspunse fără să întoarcă privirea:

– Mulțumesc, merge și așa.

Încă nu se pornise cortegiul. Oamenii, îmbrăcați în alb, cu cravate negre, stăteau la poartă și discutau sub umbrele. Unul dintre ei îl văzu pe colonel sărind peste băltoacele din piață.

– Veniți încoace! îi strigă, făcându-i loc sub umbrela lui.

– Îți mulțumesc, prietene, spuse colonelul.

În schimb nu răspunse invitației. Intră direct în casă ca s-o consoleze pe mama defunctului. Primul lucru pe care-l simți fu mirosul de flori. Apoi începu să-i fie cald. Încercă să-și facă loc prin mulțimea celor înghesuiți în dormitor. Cineva îi

puse mâna pe spate și-l împinse spre fundul camerei, printr-un culoar de fețe împietrite, până în locul unde se vedeau – adânci și dilatate – nările mortului.

Acolo ședea mama acestuia, gonind muștele de pe coșciug cu un evantai din frunze de palmier, îmbrăcate în negru, câteva femei se uitau la mort cu aceeași expresie cu care te uiți la curentul unui râu. Deodată, se auzi o voce din fundul camerei. Colonelul dădu la o parte o femeie, o văzu din profil pe mama celui răposat și îi puse o mână pe umăr. Strânse din dinți.

– Sincerele mele condoleanțe, spuse el.

Femeia nu întoarse capul. Deschise gura și scoase un urlet. Colonelul tresări de teamă. Simți cum este împins spre cadavru de o masă diformă, care izbucni într-un urlet sfâșietor. Încercă să se sprijine cu mâinile, dar nu dădu de perete. Dădu în schimb peste alți oameni. Cineva

îi spuse încet, la ureche, cu o voce blândă: „Încet, colonele“. Întoarse capul și dădu cu ochii de mort. Dar nu-l recunoscu, pentru că era țeapăn și părea la fel de zăpăcit ca și el, îmbrăcat în haine albe și cu trompeta în mână. Când săltă capul, ca să poată respira puțin pe deasupra țipetelor, văzu cum coșciugul, acoperit, pornise leganându-se spre ușă pe o pantă de flori, care se striveau de perete. Nădușise, îl dureau toate încheieturile. Câteva clipe mai târziu își dădu seama că se află în stradă pentru că burnița îi venea în ochi, iar cineva îl apucă de braț și îi spuse:

– Grăbește-te, prietene, tocmai te așteptam. Era don Sabas, nașul răposatului său fiu și singurul conducător al partidului, care scăpase de persecuțiile politice și continua să locuiască în sat.

– Îți mulțumesc, prietene, spuse colonelul și păși, în tăcere, sub umbrelă.

Fanfara începu marşul funebru. Colonelul remarcă lipsa unui muzicant şi pentru prima oară avu certitudinea că mortul era mort de-a binelea.

– Sărmanul, oftă colonelul.

Don Sabas era răguşit. Ţinea umbrela în mâna stângă şi mânerul cam la înălţimea capului, fiind mai scund decât colonelul. Cei doi începură să discute după ce cortegiul ieşi din piaţă. Don Sabas îşi întoarse atunci spre colonel faţa sa tristă şi-l întrebă:

– Prietene, ce mai e cu cocoşul?

– Nimic nou, răspunse colonelul.

În clipa aceea cineva strigă:

– Unde mergeţi cu mortul ăsta?

Colonelul îşi ridică privirea. Îl văzu pe primar pe balconul postului de poliţie; părea că ţine un discurs. Era în indispensabili şi maiou, cu obrajii umflaţi, nebărbieriţi. Fanfara încetă să mai cânte marşul funebru. O clipă mai târziu colonelul recunoscu vocea părintelui Angel, care vorbea, ţipând, cu primarul. Desluşi discuţia

prin răpăitul picăturilor de ploaie care cădeau pe umbrele.

– Şi atunci? întrebă don Sabas.

– Atunci nimic, răspunse colonelul. Înmormântarea nu poate trece prin faţa postului de poliţie.

– Iar am uitat, exclamă don Sabas. Mereu uit că ne aflăm în stare de asediu.

– Dar nu e vorba de-o revoluţie, spuse colonelul. E vorba de un biet muzicant mort.

Cortegiul o porni pe alt drum. În partea de jos a satului, femeile se uitau la el muşcându-şi unghiile în linişte. Nu după multă vreme ieşiră în mijlocul străzii şi începură să-i strige mortului cuvinte de laudă, de mulţumire, de rămas-bun, de parcă le-ar fi putut asculta din coşciug. La cimitir colonelul se simţi rău. Ca să le facă loc celor care purtau mortul, don Sabas îl împinse pe colonel spre perete şi atunci văzu că acesta se învineţise la faţă.

– Ce-i cu tine? îl întrebă el.

Colonelul oftă.

– E octombrie, prietene.

Se întoarseră pe același drum. Se înseninase. Cerul, de un albastru intens, căpătase profunzime. „N-are să plouă“, se gândi colonelul și se simți mai bine, deși rămase mai departe pe gânduri. Don Sabas îl întrerupse.

– Prietene, du-te la un doctor.

– Nu-s bolnav, spuse colonelul. Întotdeauna însă în octombrie parcă aș avea în stomac niște jivine.

– Aha, zise don Sabas. Și ajungând în pragul casei sale, de curând terminate, cu două etaje și ferestre din fier forjat, se despărți de colonel.

Colonelul o porni spre casă indispus că trebuia să dezbrace costumul de zile mari. Puțin mai târziu ieși din nou, să cumpere de la băcănia din colț o cutie de cafea și o mână de porumb pentru cocoș.

Colonelul se ocupă de cocoș, deși joia prefera să stea tot timpul în hamac.

Ploaia nu încetă câteva zile. Toată săptămâna avu impresia că i se întoarce stomacul pe dos. Nu închisese ochii câteva nopți chinuit de șuierăturile astmaticei. Octombrie îi dădu puțină pace abia vineri după-masă când vremea se mai liniști. Tovarășii lui Agustín – croitori ca și el și la fel de ahtiați după luptele de cocoși – profitară de prilej și veniră să privească cocoșul. Era în formă.

Colonelul se întoarse în cameră după ce în casă rămăsese numai el cu soția. Femeia nu mai avea astâmpăr.

– Ce spun ? îl întrebă ea.

– Sunt entuziasmați, o informă colonelul. Toți strâng bani ca să parieze pe cocoș.

– Eu nu știu ce au găsit ei la un cocoș așa de urât, îi spuse soția. Mie mi se pare că-i anormal: are un cap prea mic față de picioare.

– Se spune că e cel mai bun din tot departamentul, replică imediat colonelul. Valorează în jur de douăzeci de pesos.

Era convins că un asemenea argument justifica hotărârea lui de a păstra cocoșul, moștenit de la fiul lor care fusese ciuruit de gloanțe în urmă cu nouă luni, fiindcă împrăștiase manifeste în timpul unei lupte de cocoși.

– E o iluzie care costă scump, spuse femeia. Când o să se termine porumbul va trebui să-l hrănim cu ficații noștri.

Colonelul rămase pe gânduri în timp ce-și căuta în dulap pantalonii de dril.

– Numai câteva luni, spuse el. Cu siguranță că în ianuarie vor avea loc lupte de cocoși. După aceea îl putem vinde la un preț mai bun.

Pantalonii erau șifonați. Soția îi calcă cu două fiare de călcat încălzite cu cărbuni.

– Și-acum ce-ți veni să pleci? îl întrebă ea.

– Poșta.

„Am uitat că astăzi e vineri", își spuse ea, reîntorcându-se în cameră. Colonelul se îmbrăcase, dar nu-și pusese pantalonii. Ea se uită la pantofii lui.

– Pantofii ăștia ar trebui aruncați, spuse ea. Ia tot ghetele de lac.

Colonelul se simți dezolat.

– Parcă aș fi un copil orfan, protestă el. De fiecare dată când încalț ghetele alea, am impresia că am fugit de la azil.

– Suntem orfani de băiatul nostru, îi spuse ea.

Cuvintele acestea îl convinseră. Se îndreptă spre port înainte de a fi sunat sirenele șalupelor. Purta ghete de lac, fără curea, și cămașă fără guler fals, închisă sus cu un nasture de metal. În dreptul sirianului Moise se uită la manevrele șalupelor. Călătorii se dădură jos frânți de oboseală după

cele opt ore de nemişcare. Erau cei de totdeauna: vânzători ambulanţi şi oameni simpli, care plecaseră săptămâna trecută şi se întorceau ca de obicei.

Ultima şalupă era cea a poştei. Colonelul o văzu, abia stăpânindu-şi nerăbdarea, cum se apropia de mal. Deasupra, legat de ţevi şi acoperit cu o muşama, zări sacul de poştă. Cei cincisprezece ani de aşteptare îi ascuţiseră spiritul de observaţie. Iar cocoşul îi ascuţise nerăbdarea. Din clipa în care şeful poştei se urcă în şalupă, dezlegă sacul şi-l aruncă pe spate, colonelul nu-şi mai dezlipi ochii de pe el.

Îl urmări tot timpul cât merse pe strada paralelă cu portul – un labirint de magazine şi barăci cu mărfuri colorate, expuse afară. De fiecare dată colonelul era cuprins de o nelinişte care, deşi se deosebea, era la fel de apăsătoare ca şi sentimentul groazei.

Medicul satului era la poștă și aștepta ziarele.

– Soția mi-a zis să vă întreb, domnule doctor, dacă vă mai aduceți aminte de noi, îi spuse colonelul.

Doctorul era tânăr și avea un păr creț și lucios. Avea o dantură uimitor de perfectă, întrebă cum îi mergea astmaticei. Colonelul îi dădu explicații detaliate fără să-și ia ochii de la șeful poștei, care punea corespondența în cutiile de scrisori. Îl scotea din sărite indolența cu care se purta funcționarul acesta.

Medicul își primi corespondența împreună cu pachetul de ziare. Puse deoparte buletinul de propagandă științifică. Apoi aruncă o privire peste scrisori. În timpul acesta, șeful poștei împărțea scrisorile celor de față. Colonelul se uită la cutia care corespundea literei sale. Un plic par avion, cu marginea albastră, îi puse nervii la încercare.

Medicul rupse banderola ziarelor. Se uită la principalele știri, în timp ce colonelul – cu ochii țintă la căsuță – aștepta ca șeful poștei să se oprească în dreptul ei. Dar nu se opri. Medicul se întrerupse din citit. Se uită la colonel. Apoi la șeful poștei, care stătea în fața telegrafului, și din nou la colonel.

– Noi am plecat, spuse el.

Șeful poștei nici măcar nu săltă capul.

– Nimic pentru colonel, spuse el.

Colonelului îi fu rușine.

– Nu așteptam nimic, minți el. Se uită apoi la medic cu o privire de-a dreptul copilărească. Mie n-are cine să-mi scrie.

Se întoarseră fără să scoată o vorbă. Medicul era preocupat de ziarele lui. Colonelul pășea ca de obicei, semănând cu cineva care se întoarce din drum să caute o monedă pierdută. Era o după-amiază luminoasă. Din migdalii din piață cădeau ultimele

frunze veștejite. Când ajunseră la ușa cabinetului, începuse să se întunece.

– Ce mai e nou? întrebă colonelul.

Medicul îi dădu câteva ziare.

– Habar n-am, spuse el. Din ce lasă cenzura să apară, e greu să citești printre rânduri.

Colonelul citi titlurile mari. Știri internaționale. Sus, pe patru coloane, o cronică despre naționalizarea Canalului de Suez. Prima pagină era aproape toată ocupată de invitații la o înmormântare.

– Nu sunt speranțe de alegeri, spuse colonelul.

– Nu fi naiv, colonele, îi zise medicul. Suntem prea copți la minte ca să mai sperăm în Mesia.

Colonelul dădu să restituie ziarele, dar medicul se împotrivi.

– Ia-le acasă. Le citești la noapte și mi le dai înapoi mâine.

Nu mult după șapte, bătură în turn clopotele „cenzurei cinematografice". Părintele Angel folosea

acest mijloc pentru a atrage atenția asupra moralității sau a lipsei de moralitate a filmului ce se da, conform listei cu aprecieri în acest sens pe care o primea în fiecare lună, cu poșta. Soția colonelului numără douăsprezece bătăi de clopot.

– Prost pentru toți, spuse ea. De un an încoace toate filmele sunt dăunătoare.

Coborî apărătoarea de țânțari și spuse în șoaptă:

– Lumea e coruptă.

Colonelul nu făcu însă niciun comentariu. Înainte de a se culca, legă cocoșul de piciorul patului. Închise casa și dădu cu insecticid în dormitor. Apoi puse lampa pe jos, legă hamacul și începu să citească ziarele.

Le citi în ordinea apariției și de la prima la ultima pagină, inclusiv anunțurile. La unsprezece se auzi goarna care suna stingerea. O jumătate de oră mai târziu, colonelul termină de citit; deschise ușa dinspre curte;

era întuneric beznă. Când se întoarse în cameră, soția era trează.

– Nu se spune nimic de veterani? îl întrebă ea.

– Nimic, spuse colonelul. Stinse lampa și apoi se sui în hamac. La început, cel puțin, publicau lista noilor pensionari. Dar de cinci ani nu mai scot o vorbă despre asta.

Până după miezul nopții plouă. Colonelul ațipi un pic, dar se trezi imediat chinuit de intestine. Descoperi că undeva în cameră picură. Învelit cu o pătură de lână până la gât încercă să deslușească prin întuneric locul unde picură. Un fir de sudoare rece îi alunecă pe șira spinării. Avea febră. Simți cum plutește, în cercuri concentrice, ca într-un bazin de gelatină. Cineva vorbi. Colonelul îi răspunse din hamacul său de revoluționar.

– Cu cine vorbești? întrebă femeia.

– Cu englezul deghizat în tigru care a apărut în tabăra colonelului

Aureliano Buendia, răspunse colonelul. În văpaia febrei se răsuci în hamac. Era ducele de Malborough.

Se trezi sfârşit de oboseală. Când clopotul bătu pentru a doua oară, chemând la slujbă, se dădu jos din hamac şi pătrunse într-o lume înceţoşată, tulburată de cântecul cocoşului. Capul continua să i se învârtă în cercuri concentrice. Simţi greaţă. Ieşi în curte şi se îndreptă spre closet trecând prin murmurul fin şi prin mirosurile sumbre ale iernii. Interiorul barăcii de lemn cu acoperiş de tablă plutea în aburii amoniacali ai podelei. Când colonelul ridică capacul ţâşni un roi de muscoi.

Era o alarmă falsă. Aşezat pe vine pe podeaua din scânduri negeluite, simţi amărăciunea idealului pierdut. Nevoia grabnică de uşurare fu înlocuită de o durere surdă în pântece. „Nu mai încape îndoială, şopti el, întotdeauna mi se întâmplă acelaşi lucru în octombrie.“ Şi rămase într-o

așteptare încrezătoare și inocentă, până ce i se liniștiră durerile care-i sfâșiau mațele. Apoi se întoarse în casă la cocoș.

– Azi-noapte ai delirat din cauza febrei, îi spuse soția.

Abia refăcută după o săptămână de criză, ea începuse-să facă ordine prin cameră. Colonelul se strădui să-și aducă aminte.

– N-am avut febră, minți el. Am avut iar visul cu păianjenii.

Ca de obicei, după fiecare criză, soția devenea nervoasă. În dimineața asta întoarse toată casa pe dos. Mută de la locul lor toate lucrurile, în afară de pendulă și de tabloul cu nimfa. Era atât de măruntică și firavă, încât atunci când o vedeai umblând cu papucii ei plușați, cu rochia ei neagră, închisă până la gât, îți dădea impresia că poate trece și prin zid. Dar înainte de prânz își recapătă consistența, greutatea ei de om. Cât stătea în pat, totul părea pustiu în jur. Acum însă, mișcându-se

printre glastrele cu ferigi și begonii, prezența ei umplea toată casa. „Dacă Agustín ar fi împlinit anul, aș cânta și eu ceva“, își spunea ea, în timp ce amesteca în cratița unde fierbeau tot soiul de bucate pe care un pământ tropical e capabil să le producă.

– Dacă ai chef să cânți, cântă, o îndemnă colonelul. Face bine la fiere.

Medicul veni după masa de prânz. Colonelul și soția lui tocmai își beau cafeaua în bucătărie când el împinse poarta și strigă:

– Iar mi-au murit bolnavii?

Colonelul se ridică să-l întâmpine.

– Chiar așa, doctore, îi spuse, conducându-l spre salon. Eu întotdeauna am spus că ceasul dumitale merge după fabrica de împachetat fum.

Femeia trecu în cealaltă cameră ca să se pregătească pentru consult. Medicul rămase în salon cu colonelul. În ciuda căldurii, costumul lui de in imaculat degaja un aer de răcoare.

Când femeia anunță că e gata, medicul îi înmână colonelului trei coli de hârtie băgate într-un plic. În timp ce intră în cameră îi spuse:

– Aici e tot ce n-au scris ziarele de ieri.

Colonelul bănuia acest lucru. Era o sinteză a ultimelor evenimente naționale, trasă la șapirograf, pentru a fi răspândită în mod clandestin. Se vorbea despre opoziția armată din interiorul țării. Se simți dărâmat. Trecuseră zece ani de informații clandestine și tot nu învățase că nicio știre nu era mai surprinzătoare decât cea din luna care abia avea să înceapă. Când medicul se întoarse în salon, el terminase de citit.

– Pacienta asta e mai sănătoasă decât mine, spuse el. Cu o asemenea astmă eu aș putea trăi o sută de ani.

Colonelul îl privi posomorât. Îi dădu înapoi plicul fără să scoată un cuvânt, dar medicul nu vru să-l primească.

– Dă-l mai departe, îi spuse el în șoaptă.

Colonelul băgă plicul în buzunarul pantalonilor. Soţia ieși din cameră, spunând:

– Într-o zi ca asta am să mor și am să mă duc în infern, doctore.

Doctorul răspunse în liniște, dezvelindu-și smalţul, bun de reclamă, al dinţilor. Trase un scaun lângă măsuţă și scoase din servietă câteva sticluţe cu mostre gratuite. Femeia se îndreptă spre bucătărie.

– Staţi puţin să vă fac o cafea.

– Nu, mulţumesc, spuse medicul. Scrise pe o foaie de hârtie cum se iau medicamentele. Resping categoric orice încercare de a fi otrăvit.

Femeia râse din bucătărie. Când termină de scris, medicul citi reţeta cu glas tare, pentru că știa bine că nimeni nu putea să-i descifreze scrisul. Colonelul încercă să se concentreze. Întorcându-se din bucătărie,

soția descoperi pe fața lui urmele chinurilor de peste noapte.

– Azi-noapte a avut febră, spuse ea, referindu-se la colonel. Vreo două ore a îndrugat tot felul de prostii de pe vremea războiului civil.

Colonelul se îngrozi.

– N-am avut nicio febră, insistă el, căutând să pară cât mai calm. Și apoi spuse, când am să mă simt prost nu mă dau pe mâna nimănui. Mă arunc eu singur la lada cu gunoi.

Se duse să caute ziarele.

– Mulțumesc pentru compliment, spuse medicul.

Ieșiră împreună și porniră spre piață. Aerul era uscat. Asfaltul începuse să se topească de căldură. Când medicul își luă rămas-bun, colonelul îl întrebă încet, cu gura închisă:

– Cât vă datorăm, doctore?

– Deocamdată, nimic, spuse medicul, și-l bătu ușor pe spate. Am să-ți trimit o notă de plată umflată, când o să câștige cocoșul.

Colonelul se îndreptă spre croitorie ca să ducă plicul cu știrile secrete tovarășilor lui Agustín. Era singurul său refugiu de când camarazii lui de partid fuseseră omorâți sau izgoniți din sat, iar el rămăsese singur, fără altă ocupație decât aceea de a aștepta poșta, în fiecare vineri.

Căldura de după-amiază o făcu pe soția sa mai vioaie. Așezată printre begoniile de pe culoar, lângă un coș cu lucruri de aruncat, ea săvârși din nou minunea de a face câte ceva din nimic. Croi gulere din mâneci, manșete din spate precum și petece pătrate, drepte, alcătuite unele din bucățele de diferite culori. Un greier începu să țârâie în curte. Soarele era la asfințit. Dar femeia nu zări razele sale agonizând pe begonii. Ridică privirea numai când colonelul se întoarse acasă, pe înnoptate. Atunci își puse mâinile la ceafă și își trosni încheieturile zicând:

– Mi-e capul greu ca un pietroi.

– Întotdeauna ți-a fost așa, spuse colonelul, după care observă că nevastă-sa era, de sus și până jos, plină de petece colorate. Parcă ai fi o ciocănitoare.

– Trebuie să fii pe jumătate ciocănitoare ca să te poți îmbrăca, spuse ea. Îi arătă o cămașă făcută din trei culori diferite, cu excepția gulerului și a manșetelor care aveau aceeași culoare. Când te-oi duce la vreun carnaval n-ai altceva de făcut decât să-ți scoți haina.

O întrerupseră clopotele de la ora șase. „Îngerul Domnului o vesti pe Maria“, se rugă ea, cu glas tare, ducându-se cu toate lucrurile în dormitor. Colonelul stătu de vorbă cu copiii care, ieșind de la școală, veniseră să privească cocoșul. Apoi își aduse aminte că nu mai era porumb pentru a doua zi și intră în dormitor ca să-i ceară bani soției.

– Cred că nu ne-au mai rămas decât cincizeci de centavos, spuse ea.

Păstra banii sub cuvertura de pe pat, legați într-un colț de batistă. Erau banii de pe mașina de cusut a lui Agustín. Timp de nouă luni cheltuiseră banii aceștia, centavo după centavo, împărțindu-i între propriile lor nevoi și nevoile cocoșului. Acum mai rămăseseră numai două monede, una de douăzeci și alta de zece centavos.

– Cumpără o livră de porumb, spuse femeia. Cu restul cumperi cafea pentru mâine și patru livre de brânză.

– Și un elefant aurit, ca să-l agăț la ușă, continuă colonelul. Numai porumbul costă patruzeci și doi de centavos.

Se gândiră o clipă.

– Cocoșul este o orătanie, așa că poate să mai aștepte, spuse la început soția, dar mutra pe care o făcu soțul o obligă să se mai gândească.

Colonelul se așeză pe pat, cu coatele pe genunchi, făcând să sune monedele în mână.

– Nu depinde de mine, spuse el, după câteva clipe. Dacă ar fi după mine, l-aş face rasol chiar astă-seară. Trebuie să fie tare plăcută o indigestie de cincizeci de pesos. Făcu o pauză ca să strivească un ţânţar ce i se aşezase pe gât. Apoi o urmări cu privirea pe soţia sa, în timp ce ea se mişca prin cameră. Ceea ce mă îngrijorează, sfârşi el, sunt sărmanii băieţi care fac economii.

Femeia căzu pe gânduri. Înconjură toată camera pompând insecticid. Colonelul găsi că mişcările ei aveau ceva fantastic, parcă ar fi convocat spre consultare toate spiritele casei. În cele din urmă femeia puse pompa pe policioara cu icoane şi îşi fixă privirea ochilor ei siropoşi în ochii siropoşi ai colonelului.

– Cumpără porumb, spuse ea. Numai Dumnezeu ştie cum o s-o scoatem la capăt.

„Aceasta-i minunea înmulțirii pâinilor“, repeta colonelul de fiecare dată când se așezau la masă. Cu uimitoarea ei îndemânare de a peteci, împleti și repara, se părea că soția lui descoperise și soluția pentru a ține gospodăria din nimic. Octombrie prelungi așteptarea. Umezeala fu înlocuită de toropeală. Întremată de soarele arămiu, femeia dedică trei după-amieze pieptănatului. „Acuma să te ții“, spuse colonelul când o văzu în prima după-masă desfăcându-și părul cu un pieptene cu dinți rari. A doua zi după-masă, așezată în curte, cu un cearşaf alb în poală, femeia folosi un pieptene mai fin ca să scape de păduchii care se înmulțiseră în timpul crizei. La urmă se spălă pe cap cu apă de levănțică, așteptă să se usuce și își strânse părul la ceafă răsucindu-l de

două ori și prinzându-l cu un pieptene. Colonelul așteptă. Noaptea, în hamac, fără să închidă ochii, se chinui multe ceasuri gândindu-se la soarta cocoșului. Miercuri însă l-au cântărit și era în formă.

În după-masa aceea, când tovarășii lui Agustín plecară vorbind veseli despre victoria sigură a cocoșului, colonelul se simți și el în formă. Nevastă-sa îl tunse. „M-ai întinerit cu douăzeci de ani", spuse el, pipăindu-și capul. Femeia se gândi că soțul ei are dreptate.

– Când mă simt bine sunt capabil să mă iau la trântă cu doi voinici deodată.

Convingerea aceasta dură doar câteva ore. În casă nu mai era nimic de vânzare, în afara ceasului și a tabloului. Joi noaptea, când nu mai aveau niciun ban, soția se arătă îngrijorată de situația în care se găseau.

– Nu-ți face nicio grijă, o consolă colonelul. Mâine vine poșta.

A doua zi așteptă șalupele în fața cabinetului doctorului.

– Avionul este un lucru minunat, spuse colonelul cu ochii la sacul poștei. Se spune că poate ajunge în Europa într-o noapte.

– Așa e, răspunse medicul, făcându-și vânt cu o revistă ilustrată.

Colonelul îl descoperi pe șeful poștei într-un grup care aștepta să se termine manevrele și să sară în șalupă. Sări primul. Primi din partea căpitanului un plic sigilat. Apoi se urcă să ia sacul poștei, care era legat între două butoaie cu petrol.

– Totuși, e și el în pericol câteodată, spuse colonelul. Îl pierdu din vedere pe șeful poștei, dar îl regăsi printre sticlele colorate ale căruciorului cu răcoritoare. Omenirea, continuă el, nu progresează în zadar.

– În prezent, e mai sigur ca o șalupă, spuse medicul. La douăzeci de mii de picioare înălțime se zboară deasupra furtunilor.

– Douăzeci de mii de picioare, repetă perplex colonelul, fără să-și poată imagina bine cifra.

Medicul începu să răsfoiască revista. O desfăcu dând ambele mâini în lături până rămase complet nemișcat.

– Există o stabilitate perfectă, spuse el.

Colonelul era cu ochii pe șeful poștei. Îl văzu cum bea un suc cu spumă roz, ținând paharul în mâna stângă. Cu dreapta ținea sacul de poștă.

– Și-apoi, pe mare sunt vase în permanent contact cu avioanele de noapte, continuă medicul. Cu atâtea precauțiuni e mai sigur ca o șalupă.

Colonelul se uită la el.

– Bineînțeles, spuse el. Trebuie să fie ca și cum ai sta acasă pe covor.

Șeful poștei se îndreptă direct spre el. Colonelul se dădu înapoi, pradă unei tulburări irezistibile, încercând să descifreze numele scris pe plicul sigilat. Șeful poștei deschise sacul. Îi înmână medicului pachetul cu ziare. Rupse apoi plicul cu corespondență recomandată, verificând dacă nu lipsește ceva, și după aceea citi numele destinatarilor. Medicul desfăcu ziarele.

– Tot problema Suezului, zise el, citind titlurile mai mari. Occidentul pierde teren.

Colonelul nu citi titlurile. Făcu un mare efort să-și învingă durerea din stomac.

– De când s-a instaurat cenzura, ziarele nu mai scriu decât despre Europa, spuse el. Cel mai bun lucru ar fi ca europenii să vină încoace, iar noi să ne ducem în Europa. Așa ar ști toată lumea ce se întâmplă în țara lui.

– Pentru europeni America de Sud este un individ cu mustăți, cu chitară și pistol, spuse medicul, râzând deasupra ziarului. Europenii nu înțeleg problema.

Șeful poștei îi înmână corespondența. Băgă restul în sac și îl închise din nou. Medicul începu să-și citească scrisorile. Dar înainte de a rupe plicurile se uită la colonel. Apoi la șeful poștei.

– Pentru colonel, nimic?

Colonelul se simți cuprins de groază. Șeful poștei aruncă sacul pe

umeri, coborî treptele și răspunse fără să întoarcă capul:

– Colonelului n-are cine să-i scrie.

Contrar obiceiului său, n-o porni direct spre casă. Bău o cafea la croitor, în timp ce prietenii lui Agustín se uitau prin ziare. Se simțea înșelat. Ar fi preferat să rămână acolo până vinerea următoare, numai să nu apară în fața neveste-sii cu mâinile goale. Dar când croitoria se închise, trebui să înfrunte realitatea. Soția îl aștepta.

– Nimic? îl întrebă ea.

– Nimic, răspunse colonelul.

Vinerea următoare se duse din nou în port. Și ca în fiecare vineri se întoarse acasă fără scrisoarea așteptată...

– Am așteptat cât a fost de așteptat, îi spuse în seara aceea soția. Trebuie să aibă cineva o răbdare de bou, ca tine, ca să poată aștepta o scrisoare timp de cincisprezece ani.

Colonelul se sui în hamac și începu să citească ziarele.

– Trebuie să ne așteptăm rândul, spuse el. Noi avem numărul o mie opt sute douăzeci și trei.

– De când îl așteptăm, numărul ăsta a ieșit de două ori la loterie, îi replică soția.

Colonelul citi ca de obicei ziarele, de la prima până la ultima pagină, inclusiv anunțurile. Dar de data aceasta nu se concentra. În timpul lecturii se gândi la pensia lui de veteran. Cu nouăsprezece ani în urmă, când Congresul a votat legea, a avut nevoie de opt ani ca să-și dovedească drepturile. Apoi i-au mai trebuit încă șase ani ca să fie luat în evidență. Aceasta a fost ultima scrisoare pe care a primit-o colonelul.

Termină de citit după ce auzi stingerea. Când vru să stingă lampa, își dădu seama că soția lui încă nu adormise.

– Mai ai tăietura aceea de ziar?

Femeia rămase pe gânduri.

– Da. Trebuie să fie cu celelalte hârtii.

Ieși de sub apărătoarea de țânțari și scoase din dulap o casetă de lemn în care se afla un pachet de scrisori, puse pe date și legate cu un elastic. Găsi anunțul unui birou de avocatură, care se angaja să se ocupe în mod activ de pensiile de război.

– De când ți-am spus să schimbi avocatul am fi avut timp să cheltuim toți banii, îi zise ea înmânându-i bucățica de ziar.

– N-o să avem nimic de câștigat dacă o să ne bage în groapă cu banii alături, în coșciug, ca pe indieni.

Colonelul citi petecul de hârtie tăiat dintr-un ziar cu doi ani în urmă. Îl băgă în buzunarul cămășii agățate după ușă.

– Partea proastă e că pentru schimbarea avocatului am avea nevoie de bani.

– Ba deloc, vorbi soția, cu hotărâre. Ai să le scrii să-ți rețină, cât o fi, din pensie, când ai s-o primești. Numai așa o să dea dovadă de interes.

Așa că sâmbătă după-masă colonelul se duse la avocat. Îl găsi lenevind în

hamac. Era un negru înalt cât o statuie și nu mai avea decât incisivii de sus. Își puse în picioare niște papuci cu tălpi de lemn și deschise fereastra biroului, aflat deasupra unei pianole prăfuite. Printre rulourile pianolei erau vârâte tot felul de hârtii: tăieturi din *Gazeta oficială*, lipite în vechi registre de contabilitate, și o colecție incompletă de buletine fiscale. Pianola, căreia îi lipseau clapele, servea totodată de birou. Avocatul se așeză în fotoliu. Colonelul îi spuse ce-l doare, înainte de a-i dezvălui în întregime adevăratul scop al vizitei sale.

– Eu v-am avertizat că nu e o chestiune care să se rezolve peste noapte, îi spuse într-un răgaz avocatul. Era zdrobit de căldură. Se lăsă pe spate și își făcu vânt cu un carton de reclamă. Oamenii mei îmi scriu destul de des și îmi spun că nu trebuie să disperăm.

– Dar asta se întâmplă de cincisprezece ani, replică colonelul. Seamănă cu povestea cu cocoșul roșu.

Avocatul făcu o descriere foarte ilustrativă a coclaurilor administrative. Fotoliul era prea strâmt pentru șoldurile lui tomnatice.

– Acum cincisprezece ani era mai ușor, spuse el. Pe atunci exista Asociația municipală a veteranilor, alcătuită din membrii celor două partide. Își umplu plămânii cu aerul încins și pronunță sentința, parcă abia atunci ar fi creat-o: Unirea face puterea.

– În cazul ăsta n-a făcut-o, spuse colonelul, dându-și seama, pentru prima dată, de singurătatea lui. Toți tovarășii mei au murit, așteptând poșta.

Avocatul rămase neclintit.

– Legea a fost votată prea târziu, spuse el. Nu oricine a avut norocul dumitale, să fie colonel la douăzeci de ani. Și apoi, cum nu s-au alocat fonduri speciale, guvernul a trebuit să facă schimbări în buget.

De fiecare dată aceeași istorie. De fiecare dată când auzea acest lucru, colonelul era cuprins de remușcări.

– Dar asta nu-i o pomană, spuse el. Nu-i vorba să ni se facă o favoare. Noi ne-am pus pielea în joc ca să salvăm Republica.

Avocatul își desfăcu larg brațele.

– Așa e, colonele, spuse el. Ingratitudinea oamenilor nu are margini.

Și povestea asta o știa colonelul. O auzise pentru prima oară a doua zi după tratatul de la Neerlandia, când guvernul a promis ajutoare de drum și indemnizații la două sute de ofițeri ai Revoluției. Cu tabăra instalată în jurul giganticului copac *ceiba* din Neerlandia, un batalion revoluționar, compus în mare parte din adolescenți fugiți de la școală, a așteptat timp de trei luni. Apoi s-au întors la casele lor, pe banii lor și au așteptat mai departe. După aproape șaizeci de ani, colonelul tot mai aștepta.

Înfierbântat de amintiri, colonelul adoptă o atitudine plină de importanță. Își sprijini în șold mâna dreaptă – oase cusute cu fibre nervoase – și șopti:

– Eu unul am să iau o hotărâre.

Avocatul rămase cu gura căscată.

– Cum adică?

– Îmi schimb avocatul.

O rață urmată de câțiva boboci aurii intră în birou. Avocatul se sculă ca s-o gonească.

– Cum vrei dumneata, colonele, spuse el, alungind păsările. Cum vrei dumneata. Dacă aș putea face minuni, n-aș mai sta în ograda asta de păsări. Propti ușa cu un băț și se așeză din nou pe scaun.

– Băiatul meu a muncit toată viața, spuse colonelul. Casa mi-e ipotecată. Legea pensiilor a fost o pensie viageră pentru avocați.

– Pentru mine, nu, protestă avocatul. Am cheltuit până la ultimul ban pentru intervenții.

Colonelul suferi la gândul că fusese nedrept.

– Asta am vrut să spun și eu, se corectă el. Își șterse fruntea cu mâneca. Cu căldura asta ruginesc și piulițele capului.

Peste câteva clipe, în căutarea procurii, avocatul întoarse toată casa pe dos. Soarele înainta spre mijlocul camerei simple și cu dușumeaua negeluită. După ce căută, fără niciun rezultat prin toate părțile, avocatul se lăsă, gâfâind,

în patru labe și ridică o legătură de hârtii de sub pianolă.

– Am găsit-o. Înmână colonelului o foaie de hârtie ștampilată. Va trebui să le scriu oamenilor mei să anuleze copiile, trase el concluzia.

Colonelul șterse hârtia de praf și o băgă în buzunarul de la cămașă.

– Rupe-o chiar dumneata, îi spuse avocatul.

– Nu, răspunse colonelul. Sunt douăzeci de ani de amintiri. Și așteptă ca avocatul să-și continue căutarea.

Dar acesta nu mai căuta nimic. Se duse spre hamac să se șteargă de sudoare. De acolo se uită la colonel, prin aerul care clocotea.

– Am nevoie și de acte, spuse colonelul.

– Ce fel de acte?

– Justificative.

Avocatul desfăcu brațele.

– Asta chiar că nu mai e posibil, colonele.

Colonelul se alarmă. În calitate de casier al Revoluției, în circumscripția

Macondo, făcuse o istovitoare călătorie de șase zile cărând fondurile războiului civil, cu două cufere legate pe spinarea unui catâr. Ajunsese în tabăra de la Neerlandia târând după el catârul mort de foame, cu o jumătate de oră înainte de semnarea tratatului. Colonelul Aureliano Buendía, intendentul general al forțelor revoluționare de pe litoralul Atlanticului, îi întinsese chitanța de primire a fondurilor și inclusese cele două cufere în inventarul capitulării.

– Sunt documente de o valoare incalculabilă, spuse colonelul. E o chitanță scrisă chiar de colonelul Aureliano Buendía.

– De acord, spuse avocatul. Dar documentele acestea au trecut prin mii de mâini, prin mii și mii de birouri până să fi ajuns la cine știe ce serviciu din Ministerul de Război.

– Documente de acest fel nu pot trece neobservate de niciun funcționar, spuse colonelul.

– Dar în ultimii cincisprezece ani s-au schimbat de atâtea ori func-

ționarii, preciza avocatul. Gândește-te și dumneata că au fost șapte președinți și că fiecare președinte și-a schimbat de cel puțin zece ori cabinetul și că fiecare ministru și-a schimbat slujbașii de cel puțin o sută de ori.

– Dar nimeni n-a putut să ia documentele la el acasă, spuse colonelul. Fiecare funcționar nou a trebuit să le găsească la locul lor.

Avocatul își pierdu răbdarea.

– Și apoi, dacă hârtiile astea ar pleca acum din minister, ar trebui să facă același drum în sens invers.

– Nu-i nimic, spuse colonelul.

– Ar dura câteva secole.

– Nu-i nimic. Cine a așteptat mult poate să aștepte și puțin.

Puse pe măsuța din salon un carnet cu hârtie liniată, tocul, călimara și sugativa și lăsă deschisă ușa camerei, ca să se poată consulta, dacă va fi nevoie, cu soția. Ea se ruga cu mătăniile în mână.

– În cât suntem astăzi?

– În 27 octombrie.

Scrise ca un elev silitor, cu mâna în care ținea tocul așezată pe sugativă, cu șira spinării dreaptă, ca să favorizeze respirația – așa cum îl învățaseră la școală. Căldura deveni insuportabilă. O picătură de sudoare căzu pe scrisoare. Colonelul o usca tamponând-o cu sugativa. Apoi încercă să șteargă cuvintele, dar făcu o pată și mai mare de cerneală. Nu se dădu bătut. Făcu o acoladă și scrise

pe margine „drepturi obţinute". Apoi citi tot paragraful.

– În ce zi m-au încadrat?

Soţia îi răspunse, fără să-şi întrerupă rugăciunea.

– În 12 august 1949.

Peste câteva clipe începu să plouă. Colonelul umplu o foaie cu litere mari, mâzgălite puţin copilăreşte, aşa cum învăţase la şcoala primară din Manaure. Mai scrise o pagină până la jumătate şi o semnă.

Îi citi soţiei scrisoarea. Ea aprobă fiecare frază dând din cap. Când termină de citit, colonelul închise plicul şi stinse lampa.

– Poţi să rogi pe careva să ţi-o bată la maşină.

– Nu, răspunse colonelul. Am obosit tot cerând favoruri.

Timp de o jumătate de oră auzi cum ploaia cădea pe frunzele de palmier de pe acoperiş. Deasupra satului se abătu potopul. După ce se sună stingerea, undeva, în casă, începu să picure.

– Asta trebuia s-o fi făcut de multă vreme, spuse soția. Întotdeauna e mai bine să te înțelegi direct.

– Niciodată nu e prea târziu, spuse colonelul, cu gândul la apa care picura. Poate că totul se va rezolva când o să expire ipoteca de pe casă.

– Mai sunt doi ani, zise soția.

El aprinse lampa ca să vadă unde picură. Puse în dreptul picăturii cutia din care mânca cocoșul și se întoarse în dormitor urmărit de zgomotul metalic al apei care picura în cutia goală.

– E posibil ca din interes pentru bani să rezolve problema înainte de luna ianuarie, spuse el, și cu aceasta se convinse și pe sine. Atunci Agustín o să împlinească anul și o să putem merge la cinema.

Ea râse încetișor.

– Nici măcar nu-mi mai amintesc de michi mauși, spuse ea.

Colonelul încercă s-o vadă prin apărătoarea de țânțari.

– Când ai fost ultima oară la cinema?

– În 1931. Rula *Voința mortului.*

– A fost cu bătaie?

– N-am aflat niciodată. În clipa în care fantoma încerca să-i fure fetei colierul, a început potopul.

Adormiră în răpăitul ploii. Colonelul simți o ușoară durere în intestine. Dar nu se neliniști. Mai avea nițel și supraviețuia unui nou octombrie. Se înveli cu o pătură de lână și câteva clipe simți respirația greoaie, ușor perceptibilă, a soției, în timp ce plutea purtat de vise.

Soția se trezi.

– Cu cine vorbești?

– Cu nimeni, spuse colonelul. Mă gândeam că la adunarea din Macondo noi am avut dreptate când i-am spus colonelului Aureliano Buendia să nu se predea. Din cauza asta totul s-a dus de râpă.

A plouat toată săptămâna. La 2 noiembrie – împotriva voinței colonelului –, soția s-a dus să pună flori pe mormântul lui Agustín. S-a întors de la cimitir pradă unei noi

crize. A fost o săptămână grea. Mai grea decât cele patru săptămâni ale lunii octombrie cărora colonelul nu crezuse că o să le supraviețuiască. Medicul veni s-o vadă pe bolnavă și ieși din cameră strigând: „Cu o astmă ca aceasta eu aș trăi până aș apuca să îngrop tot satul". Dar după aceea vorbi între patru ochi cu colonelul și îi prescrise un regim special.

Și colonelul suferi o nouă criză. Se chinui ore în șir pe closet, scăldat într-o sudoare rece, simțind cum putrezește și cum se desprindeau din el, bucată cu bucată, mațele. „Din cauza iernii", își repetă el, fără să dispere. „Totul o să fie altfel când n-o să mai plouă." Și crezu acest lucru convins fiind că o să trăiască până în clipa în care va sosi scrisoarea.

De data aceasta îi reveni lui sarcina să asigure economia familiei. Fu nevoit ca de multe ori să-și calce pe inimă și să ceară credit la prăvăliile învecinate. „Numai până săptămâna viitoare", spunea el, fără ca măcar

el să fie sigur că nu-i adevărat. „Am niște părăluțe ce trebuiau să-mi sosească încă de vineri." După criză, soția îl privi mirată.

– Ai ajuns numai piele și os.

– Mă îngrijesc ca să mă pot vinde, spuse colonelul. Sunt deja comandat pentru o fabrică de clarinete.

În realitate mai trăia numai cu speranța în scrisoare. Sfârșit, cu oasele frânte de nesomn, n-avu timp să se ocupe nici de nevoile lui, nici de cocoș. În a doua jumătate a lunii noiembrie crezu că pasărea o să moară, după ce două zile rămăsese fără porumb. Atunci își aduse aminte de niște păstăi de fasole, pe care le atârnase în iulie deasupra sobei. Desfăcu tecile și îi dădu cocoșului o cană de semințe uscate.

Soția îl văzu.

– Vino încoace, îi spuse ea.

– Imediat, răspunse el, căutând să vadă cum se va purta cocoșul. Foamea e cel mai bun bucătar.

Își găsi soția încercând să se ridice în capul oaselor. Corpul ei, vlăguit, emana un miros de plante medicinale. Rosti cuvintele, unul după altul, cu o precizie calculată:

– Termină imediat cu cocoșul ăsta.

Colonelul prevăzuse clipa asta. O aștepta din după-amiaza în care fiul lor fusese răpus, iar el se hotărâse să păstreze cocoșul. Avusese timp să se gândească.

– N-are niciun rost, îi răspunse femeii. Peste trei luni o să fie lupte de cocoși și atunci o să-l putem vinde cu un preț mai bun.

– Nu-i vorba de bani, îi spuse soția. Când o să vină băieții, spune-le să-l ia și să facă ce vor cu el.

– De dragul lui Agustín, spuse colonelul, invocând un argument dinainte pregătit. Închipuiește-ți cum ar fi arătat băiatul nostru când ar fi venit să ne anunțe victoria cocoșului.

Femeia se gândi într-adevăr la băiatul ei.

– Blestemaţii ăştia de cocoşi au fost pierzania lui! strigă ea. Dacă la 3 ianuarie ar fi stat acasă, nu l-ar fi ajuns ceasul rău. Apoi întinse spre uşă degetul arătător şi spuse: Parcă îl văd ieşind cu cocoşul sub braţ. I-am spus să aibă grijă, să nu i se întâmple ceva la luptele de cocoşi, dar el s-a strâmbat la mine şi mi-a spus: „Taci, mamă, că în seara asta o să fim putrezi de bogaţi".

Căzu sfârşită. Colonelul o împinse uşor spre pernă. Ochii lui întâlniră alţi ochi, întocmai ca ai lui.

– Caută să stai nemişcată, îi spuse, simţindu-i răsuflarea şuierândă în propriii lui plămâni.

Soţia căzu într-o stare de somnolenţă. Închise şi el ochii. Când îi deschise, într-un târziu, respiraţia ei părea mai liniştită.

– Gândeşte-te în ce situaţie ne aflăm. E păcat să ne luăm pâinea de la gură şi s-o dăm unui cocoş.

Colonelul îşi şterse fruntea cu cearşaful.

– Nimeni nu moare în trei luni.

– Şi între timp ce mâncăm ? întrebă femeia.

– Nu ştiu, spuse colonelul. Dar dacă ar fi fost să murim de foame, am fi murit de mult.

Cocoşul – sănătos tun – stătea în faţa farfurioarei goale. Când îl văzu pe colonel, scoase un strigăt gutural, aproape omenesc, şi-şi zvârli capul pe spate. Colonelul îi zâmbi, complice:

– Viaţa e grea, camarade.

Ieşi afară. Se plimbă prin sat fără să se gândească la nimic, fără să încerce măcar să se convingă că problema lui era fără ieşire. Păşi pe uliţe uitate până ce se simţi fără vlagă. Atunci se întoarse acasă. Soţia îl auzi intrând şi îl chemă la ea în cameră.

– Ce e ?......

Ea răspunse fără să se uite la el:

– Am putea vinde pendula.

Colonelul se gândise şi el la asta.

– Sunt sigură că Álvaro o să-ţi dea pe loc patruzeci de *pesos.* Gândeşte-te ce iute a cumpărat maşina de cusut.

Era vorba de croitorul la care lucrase Agustín.

– Aș putea să vorbesc cu el mâine-dimineață, încuviință colonelul.

– Ba n-ai să vorbești cu el mâine-dimineață, preciza ea. O să iei chiar acuma pendula, i-o pui pe masă și îi zici: „Álvaro, ți-am adus pendula asta ca să mi-o cumperi". El o să înțeleagă imediat.

Colonelul se simți nenorocit.

– E ca și cum ar trebui să car Sfântul Mormânt, protestă el. Dacă mă văd pe uliță cu ditamai dulăpoiul, am să și apar într-un cântec de Rafael Escalona.

De data aceasta soția îl convinse. Ea însăși dădu jos pendula, o înveli în ziare și i-o puse în brațe.

– Nu te întorci acasă fără cei patruzeci de pesos, îi spuse ea.

Colonelul o porni spre croitorie cu pachetul sub braț. Îi găsi pe tovarășii lui Agustín așezați în fața ușii.

Unul dintre ei îi oferi un scaun. Colonelului i se învălmășiră gândurile în cap.

– Mulțumesc, sunt în trecere.

Álvaro ieși afară. Pe culoar, pe o sârmă prinsă de doi pari, întinse o bucată de dril. Era un băiat cu trăsături aspre, colțuroase, cu privirea rătăcită. Și el îi spuse să ia loc. Colonelul căpătă încredere. Rezemă scăunelul de ușor și se așeză ca să aștepte până ce Álvaro avea să rămână singur și avea să-i poată propune afacerea. Imediat își dădu seama că era înconjurat de chipuri de nepătruns.

– Nu cumva v-am deranjat? întrebă el.

Ceilalți protestară. Unul dintre ei se aplecă și îi spuse cu o voce abia perceptibilă:

– A scris Agustín.

Colonelul privi ulița pustie.

– Ce spune?

– Ca de obicei.

Îi cerură manifestul. Colonelul îl păstra în buzunarul de la pantaloni.

Apoi, fără să scoată o vorbă, începu să bată toba cu degetele pe pachet până când își dădu seama că cineva se uită la el. Rămase nemişcat.

– Ce ai acolo, colonele?

Colonelul își feri privirea de ochii verzi, pătrunzători ai lui Germán.

– Nimic, minţi el. Duc ceasul la neamţ, să mi-l repare.

– Nu fi prost, colonele, zise Germán, încercând să-i smulgă pachetul. Aşteaptă puţin să-l controlez eu.

El se opuse. Nu spuse nimic, dar pleoapele i se învineţiră. Ceilalţi insistară.

– Lasă-l, colonele. Se pricepe la mecanică.

– N-aș vrea să-l deranjez.

– Nu-i niciun deranj, zise Germán, luând ceasul. Neamţul te jupoaie de zece pesos și ţi-l dă tot așa.

Intră în croitorie cu ceasul. Álvaro cosea la mașină. În fund, sub o chitară agăţată într-un cui, o fată cosea nasturi. Deasupra chitarei, un anunţ:

„Sunt interzise discuţiile politice". Colonelul simţi cum îl părăsesc puterile. Îşi sprijini picioarele în stinghia scăunelului.

– Rahat, colonele.

El se cutremură.

– Fără vorbe dintr-astea, spuse el. Alfonso îşi potrivi ochelarii pe nas ca să poată privi mai bine ghetele colonelului.

– Ai nişte ghete date dracului, colonele!

– Asta poţi s-o spui şi fără cuvinte murdare, zise colonelul, şi îi arătă tălpile ghetelor de lac. Monştrii ăştia au patruzeci de ani şi abia acuma le-a fost dat să audă o înjurătură.

– E gata, se auzi dinăuntru vocea lui Germán, odată cu soneria ceasului. În casa de alături, o femeie bătu în peretele despărţitor şi strigă:

– Ia lăsaţi chitara că Agustín n-a împlinit încă anul.

Cineva pufni în râs.

– E pendula!

Germán ieşi afară cu pachetul.

– N-avea nimic, spuse el. Dacă vrei merg cu dumneata acasă ca s-o aranjez pe perete.

Colonelul refuză oferta.

– Cât îți datorez?

– Nimic, colonele, răspunse Germán, reluându-și locul în grup. În ianuarie o să plătească cocoșul.

Colonelul prinse atunci momentul așteptat.

– Vreau să-ți propun ceva, spuse el.

– Ce anume?

– Îți fac cadou cocoșul. Privi fețele celor din jur. Vă dăruiesc cocoșul la toți.

Germán se uită la el năucit.

– Eu sunt prea bătrân pentru așa ceva, spuse mai departe colonelul, cu o voce aspră, convingătoare. E o răspundere prea mare pentru mine. De câteva zile am impresia că bietul cocoș e pe moarte.

– Nu-ți face nicio grijă, colonele, spuse Alfonso. Cocoșul își schimbă penele în perioada asta.

– Luna viitoare se va simţi bine, confirmă Germán.

– Orice ar fi, nu-l mai vreau, spuse colonelul.

Germán îl străpunse cu privirea.

– Gândește-te bine ce faci, colonele, insistă el. Lucrul cel mai important e ca tocmai dumneata să duci la luptă cocoșul lui Agustín.

Colonelul se gândise la aceasta.

– Îmi dau seama, spuse el. De aceea l-am și ţinut până acuma. Strânse din dinţi și se simţi că are putere să continue. Partea proastă este că mai sunt încă trei luni.

Germán înţelese despre ce e vorba.

– Dacă e numai pentru atâta, atunci nu-i nimic, spuse el.

Și făcu o propunere. Ceilalţi acceptară. Când colonelul se întoarse acasă, pe înserat, cu pachetul sub braţ, soţia lui se simţi dezamăgită.

– N-am făcut nimic, îi răspunse el. Dar acuma nu mai contează. Băieţii o să aibă ei grijă de hrana cocoșului.

– Așteaptă nițel și am să-ți împrumut o umbrelă.

Don Sabas deschise un dulap zidit în peretele biroului său. Lăsă să se vadă interiorul în dezordine, plin cu cizme de călărie, scări de șa, curele și o găleată de aluminiu plină cu boabe de nemțișor-de-câmp, pentru leac. În partea de sus, erau agățate umbrele de ploaie – o jumătate de duzină – și una de soare, de damă. Văzând toate astea, colonelul se gândi la distrugerile unei catastrofe.

– Mulțumesc, prietene, spuse el, cu coatele pe fereastră. Prefer să aștept până se oprește ploaia.

Don Sabas nu închise dulapul. Se instala în fotoliu, în dreptul ventilatorului. După aceea scoase din sertar o seringă înfășurată în vată.

Colonelul se uită, prin ploaie, la migdalii plumburii. Era o după-amiază pustie.

– Ploaia îți pare cu totul altfel dacă o privești de la fereastră, spuse colonelul. Ai zice că plouă peste alt sat.

– Ploaia e ploaie oricum ai privi-o, îi replică don Sabas. Puse seringa la fiert, pe geamul care acoperea biroul. Asta-i un sat de rahat.

Colonelul ridică din umeri. Făcu câțiva pași prin birou – o încăpere cu dale verzi, cu mobilă tapițată în culori vii. În fund, claie peste grămadă, saci cu sare, burdufuri cu miere și șei. Don Sabas îl urmări cu o privire ștearsă.

– În locul dumitale aș gândi la fel, spuse colonelul.

Se așeză, picior peste picior, cu privirea liniștită, ațintită spre omul aplecat deasupra biroului. Un om mărunt, voluminos, însă cu carnea fleșcăită, având în ochi tristețea unei broaște râioase.

– Du-te la doctor, amice, zise don Sabas. De când cu înmormântarea, arăți cam dărâmat.

Colonelul săltă capul.

– Mă simt perfect, spuse el.

Don Sabas așteptă să fiarbă seringa.

– Dacă aș putea spune același lucru! se plânse el. Ferice de dumneata că poți să mănânci și scara de la șa. Se uită la mâinile lui păroase, acoperite cu pete de culoare închisă. În afară de verighetă, purta un inel cu piatră neagră.

– Asta așa e, admise colonelul.

Don Sabas își chemă soția prin ușa care lega biroul de restul casei. Urmă după aceea o tristă explicație despre regimul alimentar. Scoase din buzunarul cămășii un flacon și puse pe birou o pilulă albă, de mărimea unui bob de fasole.

– E un chin să mergi cu asta peste tot. Parcă aș merge cu moartea în buzunar.

Colonelul se apropie de birou. Examina pilula în palmă până când don Sabas îl pofti s-o guste.

– Servește la îndulcit cafeaua, îi explică el. Este zahăr, dar fără zahăr.

– Bineînțeles, spuse colonelul cu o voce dulceagă. E ca și cum s-ar trage clopotele, dar fără clopote.

După ce soția îi făcu injecția, don Sabas puse coatele pe birou îngropându-și fața în palme. Colonelul nu știa cum să se mai așeze. Femeia scoase ventilatorul din priză și-l puse pe casa de bani. Apoi se îndreptă spre dulap.

– Umbrela are ceva comun cu moartea, spuse ea.

Colonelul nu-i dădu atenție. Plecase de acasă la orele patru, cu gândul să se ducă să aștepte poșta, dar ploaia îl obligă să se adăpostească în biroul lui don Sabas. Când se auziră sirenele șalupelor, mai ploua încă.

– Toată lumea spune că moartea este o femeie, zise mai departe soția lui don Sabas. Era voinică, mai înaltă decât soțul ei și avea un neg păros pe buza de sus. Felul ei de a vorbi îți amintea de bâzâitul unui ventilator. Mie însă nu mi se pare că-i femeie, zise ea. Închise dulapul și se întoarse ca să-l întrebe din privire pe colonel: Eu cred că e un animal cu copite.

– E posibil, admise colonelul. Uneori se întâmplă lucruri foarte ciudate.

Și-l închipui pe șeful poștei sărind în șalupă, cu un impermeabil pe el. Trecuse o lună de când își schimbase avocatul. Avea tot dreptul să aștepte un. răspuns. Soția lui don Sabas continuă să vorbească despre moarte până ce observă că colonelul era dus pe gânduri.

– Ei, prietene, mata ai ceva pe suflet.

Colonelul se ridică.

– Chiar așa, minți el. Mă gândesc că e ora cinci și că nu i s-a făcut injecție cocoșului.

Ea rămase cu gura căscată.

– Să-i faci injecție unui cocoș! Parcă ar fi o ființă omenească! strigă ea. Asta-i un sacrilegiu.

Don Sabas nu mai putu rezista. Își ridică fața, în care năvălise tot sângele.

– Mai taci odată din gură îi porunci soției.

Ea își puse mâinile la gură!

– A trecut o jumătate de oră de când îl plictisești pe prietenul meu cu prostiile tale.

– Da de unde, protestă colonelul.

Femeia ieși trântind ușa. Don Sabas își șterse gâtul cu o batistă stropită cu lavandă. Colonelul se apropie de fereastră. Ploua cu nemiluita. O găină cu picioare lungi, galbene, traversa piața pustie.

– E adevărat că i se fac cocoșului injecții?

– E adevărat, zise colonelul. Antrenamentele încep săptămâna viitoare.

– E un lucru îndrăzneț, spuse don Sabas. Dumneata nu ești pentru așa ceva.

– De acord, zise colonelul. Dar asta nu-i un motiv ca să-i sucesc gâtul.

– E o încăpățânare prostească, spuse don Sabas, îndreptându-se spre fereastră.

Colonelul simți în față ceva ca suflarea unor foale. Ochii prietenului lui îi inspirau milă.

– Ascultă sfatul meu, prietene, spuse don Sabas. Vinde cocoșul ăsta până nu e prea târziu.

– Niciodată nu-i târziu pentru nimic, spuse colonelul.

– Nu fi necugetat, insistă don Sabas. E o afacere dublă. Pe de o parte, scapi de bătaia asta de cap și, pe de altă parte, bagi în buzunar nouă sute de pesos.

– Nouă sute de pesos! exclamă colonelul.

– Nouă sute.

Colonelul își imagină cifra.

– Dumneata crezi că-mi dă cineva atâta bănet pe cocoș?

– Nu-i vorba de crezut, răspunse don Sabas. Sunt absolut sigur.

Era cifra cea mai mare pe care colonelul o auzise după ce restituise fondurile Revoluției. Când părăsi biroul lui don Sabas simțea o puternică încleștare în mațe, dar își dădu seama că de data aceasta nu mai era din cauza anotimpului. Când ajunse la poștă se adresă direct șefului:

– Aștept o scrisoare urgentă. Cu avionul.

Șeful poștei se uită în căsuțe. Când termină, puse din nou scrisorile la literele respective fără să spună nimic. Dădu din mâini și îi aruncă colonelului o privire plină de înțeles.

– Trebuie să sosească neapărat, spuse colonelul.

Șeful poștei ridică din umeri.

– Singurul lucru care sosește neapărat este moartea, colonele.

Soția îl aștepta cu o farfurie de terci de mălai. El mâncă în liniște, cu pauze lungi, ca să se poată gândi după fiecare lingură dusă la gură. Așezată în fața iui, femeia își dădu seama că se petrecea ceva în capul lui.

– Ce-i cu tine? îl întrebă.

– Mă gândesc la funcționarul de care depinde pensia, minți colonelul. Peste cincizeci de ani noi o să stăm liniștiți în pământ, în timp ce bietul om o să se chinuiască în fiecare vineri așteptând pensionarea.

– Asta-i semn rău, spuse femeia. Înseamnă că ai început să te resemnezi.

Continuă să mănânce terciul, dar în clipa următoare își dădu seama că soțul ei era cu gândul în altă parte.

– Singurul lucru pe care trebuie să-l faci acum este să mănânci terciul.

– E foarte bun, spuse colonelul. De unde a apărut?

– De la cocoș, îi răspunse soția. Băieții au adus atâta porumb, încât cocoșul s-a hotărât să-l împartă cu noi! Asta-i viața.

– Așa e, oftă colonelul. Viața e lucrul cel mai bun din câte s-au inventat.

Se uită la cocoșul legat de piciorul sobei și de data aceasta i se păru o pasăre deosebită. Femeia se uită și ea la cocoș.

– Azi a trebuit să-i gonesc pe copii cu ciomagul. Au adus o găină bătrână s-o calce cocoșul.

– Nu-i prima oară, spuse colonelul. Tot așa făceau băieții prin sate și cu colonelul Aureliano Buendia. Îi aduceau fetișcane ca să le „calce".

Femeia râse cu hohote. Cocoșul scoase un sunet gutural care se auzi pe culoar ca o discuție în surdină.

– Uneori mă gândesc că pasărea asta o să vorbească, spuse femeia.

Colonelul se mai uită o dată la el.

– E un cocoș care face toți banii, spuse el. În timp ce sorbea lingura

cu terci, făcu câteva socoteli. Ne-ar ajunge să mâncăm trei ani.

- Iluzia nu se mănâncă, spuse soția.

- Nu se mănâncă, dar ține de foame, observă colonelul.

- E ceva în genul pilulelor vrăjite ale lui don Sabas.

Toată noaptea dormi prost încercând să-și scoată din cap tot felul de cifre. A doua zi, la masa de prânz, soția îi servi două farfurii de terci și mâncă și ea fără să ridice capul, fără să scoată un cuvânt. Colonelul se simți cuprins de o dispoziție sumbră. Își întrebă nevasta:

- Ce-i cu tine?

- Nimic, răspunse ea.

Colonelul însă avu impresia că de data asta venise rândul femeii să mintă. Încercă s-o consoleze, dar ea nu se înduplecă.

- Nu-i nimic deosebit, spuse ea. Mă gândesc că o să se împlinească

două luni de la înmormântare și eu nici măcar nu le-am trimis condoleanțe.

Chiar în seara aceea s-a dus să le transmită. Colonelul o însoți până la casa celui răposat și apoi se duse la cinematograf, atras de muzica transmisă de difuzoare. Așezat în ușa casei, părintele Angel stătea de veghe ca să-i vadă pe cei care intrau la cinema, în ciuda celor douăsprezece avertizări. Lumina orbitoare, muzica stridentă și țipetele copiilor ridicau parcă o barieră. Unul dintre copii îl amenință pe colonel cu o pușcă din lemn.

– Ce se aude cu cocoșul, colonele? îl întrebă preotul, cu o voce autoritară.

Colonelul ridică din mâini.

– Ce să se audă? Bine.

Un afiș țipător acoperea toată fațada cinematografului. *Fecioara de la miezul nopții.* Înfățișa o femeie într-o rochie de bal, cu un picior dezvelit până la coapsă. Colonelul continuă să rătăcească prin împrejurimi, până ce, în depărtare,

se auziră tunete. Abia atunci se duse după nevastă-sa.

Nu se mai afla în casa celui răposat. Şi nici acasă nu era. Colonelul se gândi că nu mai era mult până ce paznicul o să sune stingerea, dar văzu că se oprise ceasul. Aşteptă, simţind cum se apropia furtuna de sat. Tocmai când se pregătea să plece din nou, intră şi soţia lui.

Duse cocoşul în dormitor. Femeia se schimbă, apoi merse în salon să bea apă tocmai când colonelul termina de întors ceasul şi aştepta să se sune stingerea, ca să-l potrivească.

- Unde ai fost ? o întrebă colonelul.

- Pe la vecini, spuse femeia.

Puse paharul la loc, fără să-şi privească soţul, şi se întoarse în dormitor.

- Nimeni n-ar fi crezut că o să plouă aşa devreme.

Colonelul nu făcu niciun comentariu. Când se auzi stingerea puse limba ceasului la unsprezece, închise

geamul și duse scaunul la loc. În vremea aceasta soția își rostea rugăciunea.

– Nu mi-ai răspuns la întrebare, spuse colonelul.

– La care?

– Unde ai fost?

– Am stat de vorbă, spuse ea. De atâta vreme n-am mai ieșit din casă.

Colonelul legă hamacul. Închise casa și dădu cu insecticid peste tot. Apoi puse lampa pe jos și se sui în hamac.

– Te înțeleg, spuse el. Cel mai trist lucru, când ești în mizerie, e să fii nevoit să spui minciuni.

Ea oftă adânc.

– Am fost la părintele Angel să-i cer un împrumut. I-am lăsat zălog verighetele.

– Și el ce-a spus?

– Că e păcat să vinzi lucrurile sfinte. Și vorbi mai departe de după apărătoarea de țânțari: Acum două zile am încercat să vând ceasul.

Nimeni nu-l vrea pentru că acum s-au pus în vânzare, în rate, ceasuri moderne, cu cifre luminoase. Poți vedea ora și pe întuneric.

Colonelul își dădu seama că cei patruzeci de ani de viață în comun, de foame în comun, de suferințe în comun, nu i-au fost îndeajuns ca să-și cunoască soția. Simți că ceva îmbătrânise în dragostea lor.

– Nu vor să cumpere nici tabloul, spuse ea. Aproape toată lumea are unul la fel. Am fost tocmai până în partea unde locuiesc turcii.

Colonelului îi pieri cheful.

– Așa că acum toată lumea știe că murim de foame.

– Mă simt obosită, spuse femeia. Bărbații nu înțeleg problemele unei gospodării. De câteva ori am pus pietre la fiert, să nu știe vecinii că de mai multe zile n-avem ce pune în oală.

Colonelul se simți jignit.

– Asta-i o adevărată înjosire!

Femeia se dădu jos și merse spre hamacul lui.

– Sunt hotărâtă să termin odată cu izmenelile și cu fasoanele din casă! spuse ea. Vocea începu să i se înăbușe de mânie. M-am săturat până peste cap de resemnare și de demnitate.

Colonelului nu i se mișcă niciun mușchi.

– Sunt douăzeci de ani de când așteptăm câte-n lună și-n stele, pe care ți le-au promis după toate alegerile lor și de pe urma cărora n-avem decât un băiat mort! continuă ea. Nimic altceva n-avem decât un băiat mort!

Colonelul se deprinsese cu asemenea reproșuri.

– Ne-am făcut datoria, spuse el.

– Iar dumnealor și-au făcut rost să primească o mie de pesos pe lună, în Senat, de douăzeci de ani! i-o reteză femeia. Uită-te la don Sabas, cu casa aia a lui de două etaje, care nu-i mai ajunge să-și păstreze bănetul. Când

a venit în sat să vândă alifii avea un șarpe răsucit în jurul gâtului.

– Dar o să moară de diabet, spuse colonelul.

– Iar tu o să mori de foame. Ca să vezi că demnitatea nu se mănâncă.

O întrerupse un fulger. Tunetul se prăvăli în stradă, intră în dormitor și se rostogoli pe sub pat ca o grămadă de bolovani. Femeia fugi spre pat ca să caute mătăniile.

Colonelul zâmbi.

– Asta ți se întâmplă pentru că nu-ți ții limba. Ți-am spus mereu că Dumnezeu ține cu mine.

În realitate, se simțea tare amărât. Peste câteva clipe stinse lampa și începu să se gândească prin întunericul spintecat de fulgere. Își aduse aminte de Macondo. Colonelul așteptase zece ani ca să se împlinească cele promise la Neerlandia. În toropeala somnului de după-amiază văzu sosind un tren galben și prăfuit, încărcat cu bărbați, femei și animale moarte

de căldură, claie peste grămadă, până și pe acoperișul vagoanelor. Bântuia febra bananelor. În douăzeci și patru de ore răsturnaseră pe dos tot satul. „Eu plec, spusese atunci colonelul. Mirosul de banane îmi întoarce stomacul pe dos." Și plecă din Macondo cu primul tren, miercuri, 27 iunie 1906, la orele două și optsprezece minute, după-masa. A avut nevoie de o jumătate de secol ca să-și dea seama că nu avusese nicio clipă de răgaz după ce Neerlandia s-a predat.

Deschise ochii.

– Atunci nici nu trebuie să ne mai gândim.

– La ce?

– La cocoșul ăsta, spuse colonelul. Chiar mâine am să-l vând lui don Sabas, cu nouă sute de pesos.

Prin fereastră pătrundeau în birou urletele animalelor castrate, însoțite de strigătele lui don Sabas. „Dacă nu vine în zece minute, am plecat", își puse în gând colonelul, după două ore de așteptare. Mai așteptă însă douăzeci de minute. Tocmai se pregătea să plece când don Sabas intră în birou, urmat de un grup de argați. Trecu de câteva ori prin fața colonelului fără să se uite la el. Îl descoperi abia după ce plecară argații.

– Pe mine mă aștepți, prietene?

– Da, prietene, spuse colonelul. Dar dacă ești prea ocupat, pot trece mai târziu.

Don Sabas trecu în cealaltă cameră și nu-l mai ascultă.

– Mă întorc îndată, spuse el.

Era o amiază fierbinte. Biroul strălucea de lumina care năvălea din stradă. Ameţit de căldură, colonelul închise ochii fără să vrea și imediat începu s-o viseze pe nevastă-sa. Soţia lui don Sabas intră pe vârfuri.

– Dormi în pace, spuse ea. Am să las persienele, pentru că în biroul ăsta e un adevărat infern.

Colonelul o urmări cu privirea, cu totul absent. După ce închise fereastra, ea vorbi din penumbră.

– Dumneata visezi adesea?

– Uneori, îi răspunse colonelul rușinat că aţipise. Aproape de fiecare dată visez că mă încurc în nişte pânze de păianjen.

– Eu am coșmaruri în fiecare noapte, îi spuse femeia. Tare aş vrea să știu cine sunt necunoscuţii cu care mă întâlnesc în somn. Puse ventilatorul în priză. Săptămâna trecută mi-a apărut o femeie la capul patului. Am avut curajul s-o întreb cine e și mi-a răspuns: „Sunt femeia

care a murit acum doisprezece ani în camera aceasta".

- Dar casa a fost construită numai de doi ani, spuse colonelul.

- Așa e, spuse femeia. De unde se vede că până și morții greșesc.

Ventilatorul, zbârnâind, aduse răcoare. Colonelul se simți neliniștit, chinuit de moleșeală și de sâcâitoarea femeie care trecu de la vise direct la reîncarnarea sufletelor. Tocmai aștepta să prindă o pauză ca să-și ia rămas-bun, când intră în birou don Sabas cu vătaful lui.

- Ți-am încălzit supa de patru ori, îi spuse femeia.

- N-ai decât s-o încălzești și de zece ori, îi zise don Sabas. Dar nu mă mai bate la cap.

Deschise casa de bani și îi dădu vătafului un teanc de bani și tot felul de porunci. Vătaful ridică persienele ca să-și poată număra banii. Don Sabas îl văzu pe colonel în fundul biroului, dar nu schiță niciun gest. Continuă să discute cu vătaful.

Colonelul se ridică în clipa în care cei doi se pregăteau să iasă iarăşi din birou. Don Sabas se opri înainte de a deschide uşa:

– Ce doreşti, prietene?

Colonelul văzu că vătaful se uită la el.

– Nimic, prietene. Aş vrea să vorbesc cu dumneata.

– Orice ar fi, spune-mi repede. Nu pot să pierd niciun minut.

Rămase cu mâna pe clanţă. Colonelul simţi cum trec cele mai lungi clipe din viaţa lui. Strânse din dinţi.

– În problema cocoşului, şopti el.

Atunci don Sabas deschise uşa.

– În problema cocoşului, repetă el, zâmbind şi împingându-l pe vătaf spre culoar. Lumea se prăpădeşte şi dumnealui îi dă întruna cu cocoşul lui. Apoi se adresă colonelului: Prea bine, colonele. Mă întorc îndată.

Colonelul rămase nemişcat, în mijlocul biroului, până ce auzi paşii celor doi bărbaţi în celălalt capăt al culoarului. După aceea ieşi să se

plimbe prin satul care-și făcea somnul de duminică după-masa. La croitorie nu era nimeni. Cabinetul doctorului nu era închis. Nimeni nu păzea mărfurile din magazinele sirienilor. Râul părea o tablă de oțel. Un bărbat dormea în port, pe patru butoaie de petrol, cu o pălărie trasă pe față ca să-l apere de soare. Colonelul se îndreptă spre casă având convingerea că nimeni, în afară de el, nu se mai mișca la ora aceea în tot satul.

Soția îl aștepta cu masa de prânz.

– Am luat ceva pe datorie, cu promisiunea c-o să plătim mâine-dimineață, îi explică ea.

În timpul mesei, colonelul îi povesti cele întâmplate în ultimele trei ore. Ea îl ascultă nerăbdătoare.

– Tu nu ești un bărbat adevărat, asta e! îi spuse ea după aceea. Parcă te-ai duce să ceri de pomană când ar trebui să te prezinți cu capul sus, să-l chemi deoparte și să-i spui: „Prietene, m-am hotărât să-ți vând cocoșul".

– Așa e, spuse colonelul, trăim doar câteva clipe.

Femeia luă o atitudine energică. Chiar în dimineața aceea făcuse ordine în casă și se îmbrăcase altfel ca de obicei, cu pantofii cei vechi ai soțului, cu un șorț de mușama și legată la cap cu o cârpă înnodată de o parte și de alta.

– Nu te pricepi deloc la afaceri. Când trebuie să vinzi ceva trebuie să ai aceeași mutră ca atunci când cumperi.

Colonelul descoperi la ea ceva caraghios.

– Rămâi așa, o întrerupse el, zâmbind. Semeni exact cu omulețul de pe reclama de ovăz Quaker.

Ea își scoase cârpa de pe cap.

– Eu îți vorbesc serios. Chiar acum duc cocoșul și fac pariu cu tine, pe ce vrei tu, că mă întorc peste o jumătate de oră cu nouă sute de pesos.

– Ți s-au urcat sutele la cap, spuse colonelul. Ai și început să te joci cu banii de pe cocoș.

O potoli cu greu. Ea nu făcuse altceva toată dimineața decât să-și făurească vise în legătură cu programul următorilor trei ani, fără chinul din fiecare vineri. Pregătise casa ca să primească cei nouă sute de pesos. Făcuse o listă cu lucrurile neapărat necesare care le lipseau, fără să uite o pereche de pantofi noi pentru colonel. Rezervase în dormitor un loc pentru oglindă. Renunțarea la aceste proiecte o făcu acum să se simtă oarecum rușinată și necăjită.

După-masă dormi puțin. Când se trezi, colonelul stătea în curte.

– Și acum ce faci? îl întrebă ea.

– Mă gândesc, spuse colonelul.

– Atunci totul s-a rezolvat. Poți să contezi pe banii ăștia peste cincizeci de ani.

În realitate, colonelul se hotărâse să vândă cocoșul chiar în după-amiaza aceea. Se gândi la don Sabas, care trebuia să fie singur în biroul lui, pregătindu-se, în fața ventilatorului,

pentru injecţia de fiecare zi. Își închipui ce are să-i răspundă.

– Ia cu tine cocoșul, îl sfătui nevastă-sa când se pregătea să plece. Ştii doar că sfântul e de ajuns să se arate ca să se înfăptuiască minunea.

Colonelul se împotrivi. Ea îl conduse până la poartă, neliniștită, aproape disperată.

– N-are nicio importanţă dacă mai sunt și alţii la el în birou, îi zise ea. Tu îl iei de braţ și nu-i dai drumul până nu-ţi dă cei nouă sute de pesos.

– Au să creadă că punem la cale vreo lovitură.

Ea nu-i dădu atenţie.

– Ţine minte că tu ești stăpânul cocoșului, insistă ea. Ţine minte că tu ești cel care face o favoare.

– Bine.

Don Sabas se afla în dormitor, cu medicul.

– Intră acum, prietene, îi spuse nevasta lui don Sabas. Doctorul îl pregătește ca să facă o călătorie până

la moșie de unde o să se întoarcă abia joi.

Colonelul se zbătu între două forțe opuse: în ciuda hotărârii sale de a vinde cocoșul, ar îi vrut să sosească cu o oră mai târziu ca să nu dea ochii cu don Sabas.

– Pot să aștept.

Nevasta lui don Sabas insistă. Îl conduse în dormitor unde se afla soțul ei, întins pe pat, în indispensabili, cu ochii lui fără culoare ațintiți asupra medicului. Colonelul așteptă până ce medicul încălzi eprubeta cu urina pacientului, mirosi aburul ce ieșea din aceasta și îi făcu lui don Sabas un semn de aprobare.

– Va trebui să-l împuște, spuse medicul, apropiindu-se de colonel. Diabetul este o boală prea domoală ca să-i facă praf pe bogătași.

– Dumneata însă, cu blestematele astea de injecții de insulina, ai făcut tot posibilul ca să-l ajuți, spuse don Sabas, sărind pe fesele lui fleșcăite. Noroc că sunt un os greu de ros.

După aceea se adresă colonelului: Ia zi, prietene. Când te-am căutat azi n-am mai zărit nici măcar pălăria dumitale.

– Eu nu port pălărie, ca să nu fiu nevoit s-o scot în fața nimănui.

Don Sabas începu să se îmbrace. Medicul băgă în buzunarul hainei o eprubetă cu sânge. Apoi făcu ordine în geamantănaș. Colonelul se gândi că doctorul are să-și ia rămas-bun.

– Doctore, zise el, în locul dumitale eu i-aș trimite prietenului nostru o notă de plată de o sută de mii de pesos. Așa n-ar mai fi atât de ocupat.

– Eu i-am propus afacerea asta, dar cu un milion de pesos, spuse doctorul. Sărăcia e cel mai bun leac pentru diabet.

– Mulțumesc pentru rețetă, zise don Sabas, în timp ce se chinuia să-și vâre imensa burtă în pantalonii de călărie. N-o accept ca să te feresc pe dumneata de nenorocirea de a fi bogat.

Medicul își privi dinții în încuietoarea nichelată a geamantănașului. Se uită la ceas fără pic de grabă. Și în timp ce don Sabas își punea cizmele, se adresă pe neașteptate colonelului:

– Ei, colonele, ce se mai aude cu cocoșul?

Colonelul își dădu seama că medicul aștepta fără doar și poate un răspuns de la el. Strânse din dinți.

– Nimic, prietene, șopti el. Am venit să-l vând.

Don Sabas tocmai își pusese cizmele.

– Foarte bine, prietene, spuse el, fără urmă de emoție. E lucrul cel mai inteligent pe care-l poți face.

– Sunt prea bătrân pentru asemenea încurcături, se justifică atunci colonelul în fața chipului de nepătruns al medicului. Dacă aș avea douăzeci de ani mai puțin, ar fi altceva.

– Dumneata vei avea întotdeauna cu douăzeci de ani mai puțin, îi replică medicul.

Colonelul își recapătă respirația. Așteptă ca don Sabas să mai spună ceva, dar acesta nu mai zise nimic. Îmbrăcă o scurtă de piele, cu fermoar, și se pregăti să iasă din dormitor.

– Dacă vrei, vorbim săptămâna viitoare, zise colonelul.

– Asta voiam să-ți spun și eu, zise don Sabas. Am un client care poate o să-ți dea patru sute de pesos. Trebuie însă să așteptăm până joi.

– Cât? întrebă medicul.

– Patru sute de pesos.

– Auzisem că valorează mult mai mult, zise medicul.

– Dumneata îmi vorbeai de nouă sute de pesos, spuse colonelul, slujindu-se de nedumerirea medicului. E cel mai bun cocoș din tot departamentul.

Don Sabas îi răspunse medicului:

– În alte timpuri oricine ar fi dat o mie de pesos pe cocoș. Acuma însă nimeni nu îndrăznește să apară în arenă cu un cocoș așa de bun. Riscă întotdeauna să fie împușcat în timpul luptelor de cocoși. I se adresă apoi

colonelului cu o mâhnire studiată: Asta am vrut să-ți spun, prietene.

Colonelul dădu din cap.

– Bine, zise el.

Merse după ei pe culoar. Medicul rămase în salon ca să-i dea nevestei lui don Sabas un medicament „pentru răul ăsta care-l apucă deodată pe om și nu știe ce-i cu el". Colonelul îl așteptă în birou. Don Sabas deschise casa de bani, își vârî bani în toate buzunarele și îi întinse colonelului patru bacnote.

– Aicea-s șaizeci de pesos, *î*i zise el. Când ai să vinzi cocoșul ne socotim noi.

Colonelul îl însoți pe medic prin port și prin bazarul care începuse să prindă viață odată cu răcoarea serii. Un șlep plin cu trestie-de-zahăr cobora pe firul apei. Colonelul găsi că doctorul este un om neobișnuit de închis.

– Și dumneata cum te simți, doctore?

Medicul ridică din umeri.

– Potrivit, spuse el. Dar cred că trebuie să mă duc și eu la un doctor.

– E din pricina iernii, spuse colonelul. Mie mi se întorc mațele pe dos.

Medicul îl examina cu o privire complet lipsită de interes profesional. Îi salută pe sirienii așezați în ușa magazinelor lor. În dreptul cabinetului, colonelul îi arătă medicului de ce era el nevoit să vândă cocoșul.

– Nu puteam face altceva, îi explică. Pasărea asta se hrănește cu carne de om.

– Singurul animal care se hrănește cu carne de om e don Sabas, spuse medicul. Sunt sigur că o să revândă cocoșul cu nouă sute de pesos.

– Dumneata crezi așa ceva?

– Sunt sigur, afirmă medicul. E o afacere la fel de bună ca și faimosul lui pact patriotic cu primarul.

Colonelul nu voia să creadă așa ceva.

– Prietenul meu a încheiat pactul acela ca să-și salveze pielea. De aceea a putut să rămână în sat.

– Și de aceea a putut să cumpere cu jumate preț averea colegilor lui de partid, pe care primarul îi gonea din sat, îi replică medicul. Cum nu găsea cheile, bătu în ușă. Apoi vru să spulbere naivitatea colonelului: Nu fi naiv, îi spuse. Pe don Sabas îl interesează aurul mai mult decât propria lui piele.

Soția medicului plecă după cumpărături. Colonelul o însoți până la bazarele sirienilor chibzuind la cele spuse de medic.

– Caută-i numaidecât pe băieți și spune-le că ai vândut cocoșul, îl sfătui ea. Nu trebuie să-i lași cu această iluzie.

– Cocoșul nu va fi vândut până n-are să vină prietenul meu, don Sabas, spuse colonelul.

Îl găsi pe Álvaro în salonul de biliard, jucând la ruletă. În noaptea aceea de duminică localul era în fierbere

mare. Căldura părea și mai mare din cauza radioului pus la maximum. Colonelul se amuză privind numerele pictate, în culori vii, pe o mușama lungă, neagră și luminate de o lampă de petrol care atârna deasupra mesei. Álvaro se încăpățâna să piardă mizând pe 23. Urmărind jocul pe deasupra umărului acestuia, colonelul observă că 11 ieșise de patru ori în nouă jocuri.

– Joacă pe 11, îi șopti la ureche lui Álvaro. Iese cel mai des.

Álvaro se uita pe masa. În jocul următor nu puse niciun ban. Scoase din buzunarul pantalonilor un teanc de bani și împreună cu ei o foaie de hârtie. I-o dădu colonelului pe ascuns.

– De la Agustín.

Colonelul o băgă în buzunar. Álvaro juca o sumă mare de bani pe 11.

– Începe cu puțin, îl sfătui colonelul.

– Poate că e o presimțire bună, îi răspunse Álvaro.

Câţiva dintre jucătorii vecini îşi retraseră banii de pe celelalte numere şi pariară şi ei pe 11, când tocmai începu să se învârtă roata uriaşă a ruletei. Colonelul simţi o apăsare pe suflet. Pentru prima oară trăi fascinaţia, emoţia şi amărăciunea hazardului.

Ieşi numărul 5.

– Îmi pare rău, spuse colonelul, şi, simţindu-se nespus de vinovat, urmări lopăţica verde care aduna banii lui Álvaro. Aşa se întâmplă dacă mă bag unde nu-mi fierbe oala.

Álvaro zâmbi fără să se uite la el.

– Nu-i nimic, colonele. Ar trebui să încerci în dragoste.

Pe neaşteptate trompetele de la mambo amuţiră. Jucătorii se împrăştiară, cu mâinile ridicate. În spatele său, colonelul auzi zgomotul rece şi sec al unei puşti care se încărca. Îşi dădu seama, cu groază, că razia dăduse peste el tocmai când avea în buzunar foaia aceea subversivă. Se întoarse, fără să ridice mâinile. Şi atunci îl văzu, de aproape, pentru

prima oară, pe cel care-i omorâse băiatul. Se afla exact în fața lui, cu țeava puștii ațintită spre el. Era mic de statură, cu trăsături de indian, cu pielea arsă de soare, mirosind a copil mic. Colonelul strânse din dinți și îndepărtă ușor cu vârful degetelor țeava puștii.

– Pardon, spuse el.

Avu de înfruntat niște ochi mici și rotunzi, de liliac. Într-o clipită se simți înghițit de ochii aceștia, sfărâmat, digerat și iute evacuat.

– Dumneata treci, colonele.

N-a fost nevoie să deschidă fereastra ca să vadă dacă a sosit decembrie. L-a descoperit în propriile lui oase, când tăia în bucătărie fructele pentru micul dejun al cocoșului. Deschise apoi ușa și, uitându-se în grădină, își văzu confirmată intuiția. Era o grădină minunată, cu iarbă, cu copaci, cu tot ce era în ea... chiar și cu latrina plutind în zarea de lumină, puțin parcă deasupra pământului.

Soția lui rămase în pat, până la nouă. Când apăru în bucătărie, colonelul făcuse deja curățenie în casă și stătea de vorbă cu copiii în jurul cocoșului. Trebui să facă un ocol ca să poată ajunge la mașina de gătit.

– Ia plecați de aici! strigă ea. Îi aruncă cocoșului o privire sumbră.

Când o veni ceasul ăla să scap de beleaua asta!

Aruncând o privire cocoșului, colonelul aprecie dispoziția soției sale. Cocoșul nu merita niciun fel de dușmănie. Era gata pentru antrenamente. Cu gâtul și cu picioarele golașe și vinete, cu creasta tăiată, avea un aspect obișnuit, fără pic de agresivitate.

– Mai bine scoate capul pe fereastră și lasă-l încolo de cocoș, spuse colonelul, după ce plecară copiii. Într-o dimineață ca asta îți vine să te fotografiezi.

Ea scoase capul pe fereastră, dar pe chipul ei nu se văzu nici urmă de emoție.

– Mi-ar place să semăn trandafiri, îi spuse ea când se întoarse la sobă.

Colonelul agăță oglinda într-un cui ca să se bărbierească.

– Dacă vrei să semeni trandafiri, seamănă.

Încercă să-și coordoneze mișcările cu cele din oglindă.

– O să-i mănânce porcii, îi spuse femeia.

– Mai bine, zise colonelul. Trebuie să fie tare buni porcii îngrășați cu trandafiri.

Se uită prin oglindă la nevastă-sa și văzu că expresia ei rămăsese neschimbată. La lumina focului chipul ei părea modelat din același material cu soba. Fără să-și dea seama, colonelul își aținti ochii asupra femeii și continuă să se bărbierească pe pipăite, cum făcuse mulți ani. Soția lui rămase multă vreme pe gânduri.

– Nu vreau să semăn trandafiri.

– Bine, spuse colonelul. Atunci nu semăna.

Se simțea bine. Decembrie îi veștejise buruienile din mațe. În dimineața aceea se necăji vrând să-și pună pantofii cei noi. După ce încercă de câteva ori, înțelese că se chinuia degeaba, așa că își puse tot ghetele de lac. Soția observă.

– Dacă n-o să încalţi niciodată pantofii ăştia noi, n-au să se înmoaie deloc, îi spuse ea.

– Sunt pantofi de paralitic, protestă colonelul. Negustorul trebuia să mi-i vândă după ce au fost purtaţi o lună.

Ieşi în stradă mânat de presimţirea că în după-masa aceea avea să sosească scrisoarea. Cum mai era timp până la venirea şalupelor, merse să-l vadă pe don Sabas, la biroul lui. I se spuse însă că negustorul o să se întoarcă abia luni. Nu se descurajă, cu toate că nu prevăzuse încurcătura aceasta. „Mai devreme sau mai târziu tot trebuie să se întoarcă“, îşi spuse el, îndreptându-se spre port.

Vremea era minunată, aerul având o claritate nemaiîntâlnită.

– Tot anul ar trebui să fie ca decembrie, şopti el intrând în prăvălia sirianului Moise. Te simţi parcă ai fi de sticlă.

Sirianul Moise trebui să facă un adevărat efort ca să poată traduce ideea asta ciudată în araba lui aproape

uitată. Era un oriental liniștit, cu o piele netedă și întinsă, mișcându-se ca unul care fusese gata să se înece. Semăna leit cu unul salvat de la înec.

– Așa era înainte, spuse el. Dacă acuma ar fi la fel, eu aș avea opt sute nouăzeci și șapte de ani. Iar tu?

– Șaptezeci și cinci, spuse colonelul urmărindu-l cu privirea pe șeful poștei.

Abia atunci zări circul. Sus, pe șalupa poștei, recunoscu, printre alte obiecte colorate, o prelată peticită. Pentru o clipă îl pierdu din ochi pe șeful poștei; dori să vadă animalele circului printre lăzile îngrămădite pe celelalte șalupe. Dar nu le văzu.

– Vine un circ. E primul circ care vine după zece ani.

Sirianul Moise se convinse că știrea e adevărată. I-o spuse neveste-sii amestecând cuvintele arabe cu cele spaniole. Femeia îi răspunse din camera din fundul prăvăliei. Sirianul spuse atunci ceva ca pentru el și după asta îi împărtăși colonelului ceea ce îl preocupa:

– Ascunde pisica, colonele. Băieţii o să ţi-o fure ca s-o vândă la circ.

Colonelul o porni după şeful poştei.

– Circul n-are animale.

– N-are importanţă, replică sirianul. Dansatorii pe frânghie mănâncă pisici, ca să nu-şi rupă oasele.

Îl urmă pe şeful poştei prin bazarul din port până în piaţă. Aici auzi pe neaşteptate hărmălaia din arena luptelor de cocoşi. Abia atunci îşi aduse aminte că pentru ziua aceea se fixase începutul antrenamentelor.

Trecu pe lângă poştă fără să se oprească. Câteva clipe mai târziu era amestecat în atmosfera tulbure a arenei. Îşi zări cocoşul în centrul arenei, singur, neapărat, cu pintenii înfăşuraţi în cârpe, părând, după tremurul picioarelor, cuprins de frică. Adversarul era un cocoş trist şi cenuşiu.

Colonelul nu simţi nicio emoţie. Urmă un şir de atacuri, unul la fel ca celălalt. O învălmăşeală de pene,

picioare și gâturi în mijlocul unor ovații furtunoase. Izbit de scândurile țarcului, adversarul făcea stânga împrejur și se reîntorcea la loc. Cocoșul lui nu atacă niciodată. Respingea doar atacurile și cădea din nou exact în același loc. Dar de data aceasta nu-i mai tremurau picioarele.

Germán sări peste țarc, îl ridică cu amândouă mâinile și-l arătă publicului din tribune. Urmă o delirantă explozie de aplauze și strigăte. Colonelul remarcă disproporția dintre entuziasmul ovațiilor și intensitatea spectacolului. I se păru o farsă la care, conștienți și de bunăvoie, se pretau chiar cocoșii.

Privi tribunele care înconjurau arena, împins de o curiozitate oarecum plină de dispreț. Mulțimea exaltată se năpusti peste bănci, spre arenă. Colonelul privi amestecul de fețe asudate, nestăpânite, groaznic de agitate. Erau oameni noi. Toți oamenii care veniseră în sat de curând. Retrăi – ca într-un vis – o clipă ștearsă de pe firmamentul

memoriei sale. Atunci sări bariera, își croi drum prin mulțimea strânsă în arenă și se uită în ochii liniștiți ai lui Germán. Se priviră fără să clipească.

– Bună ziua, colonele.

Colonelul îi luă cocoșul.

– Bună ziua, murmură el. Și nu mai spuse nimic, fiindcă se cutremură simțind cât de tare bătea inima cocoșului. Se gândi că niciodată nu avusese în mâinile sale ceva care să aibă atâta viață.

– Nu erai acasă, îi spuse Germán, dezorientat.

Îl întrerupse o nouă ovație. Colonelul se simți intimidat. Își croi din nou drum, fără să se uite la nimeni, amețit de aplauze, de strigăte și ieși în uliță cu cocoșul sub braț.

Toți locuitorii satului – oamenii din vale – ieșiră să-l vadă trecând, urmat de copiii de la școală. Într-un colț al pieței, cocoțat pe o masă, un negru uriaș, cu o viperă în jurul gâtului, vindea leacuri. Întorcându-se din port, un grup numeros de oameni

se opriseră să-i asculte reclama. Dar când trecu colonelul cu cocoșul, atenția tuturor se concentră asupra lui. Niciodată nu i se păruse mai lung drumul până acasă.

Nu regreta nimic. De atâta vreme sătenii zăceau în toropeală, smulși din istorie. În vinerea aceea – fără scrisoare, ca de obicei – oamenii se treziseră. Colonelul își aminti de timpurile de odinioară. Se văzu pe el, cu soția și fiul său, sub umbrele, asistând la un spectacol pe care nu-l întrerupsese nici ploaia. Își aminti de conducătorii partidului său, pieptănați cu mare grijă, cum stăteau și își făceau vânt cu evantaiele, în curtea casei, în acordurile muzicii. Parcă simți în mațe bătaia dureroasă a tobei de atunci.

O porni pe ulița care mergea paralel cu râul și găsi și aici mulțimea zgomotoasă a alegerilor de altădată. Oamenii se uitau cum se descarcă circul. Dintr-o prăvălie, o femeie strigă ceva despre cocoș. Dar colonelul își văzu de drum până acasă,

absent la cei din jur, auzind voci fără o noimă, de parcă l-ar fi urmărit ecoul ovațiilor de la arenă.

Când ajunse acasă, în poartă, le spuse copiilor:

– Toată lumea acasă! Pe care-l prind că intră, îl iau la goană cu cureaua!

Puse zăvorul și o porni drept spre bucătărie. Soția lui ieși din dormitor, sufocându-se.

– L-au luat cu forța! strigă ea. Le-am spus că cocoșul n-o să iasă din casa asta cât o să trăiesc eu.

Colonelul legă cocoșul de piciorul sobei și schimbă apa din ceșcuță, urmărit de vocea nepotolită a nevestei.

– Au spus că au să-l ia chiar trecând peste cadavrele noastre, că cocoșul nu e al nostru, ci al satului întreg.

Numai după ce termină cu cocoșul, colonelul privi fața răvășită a femeii. Văzu, fără mirare, că nu-i inspira nici milă, nici remușcări.

– Au făcut bine, spuse el liniştit. Şi apoi, căutându-se prin buzunare, adăugă cu o blândeţe greu de definit: Cocoşul nu e de vânzare.

Femeia îl urmă până în dormitor. Colonelul era foarte aproape de ea, dar atât de imposibil de atins, încât parcă l-ar fi văzut pe ecranul unui cinematograf.

Colonelul scoase din șifonier un teanc de bilete, mai scoase altul din buzunar, le numără pe amândouă și le puse în şifonier.

– Aici sunt douăzeci și nouă de *pesos*, ca să-i dăm înapoi lui don Sabas. Restul o să-i plătim când o să primim pensia.

– Şi dacă n-o primim? întrebă soţia.

– O s-o primim.

– Dar dacă n-o primim?

– Atunci n-o să-i plătim.

Găsi pantofii cei noi sub pat. Căută în dulap cutia de carton, şterse talpa cu o cârpă și băgă pantofii în cutie,

așa cum îi adusese soția, duminică seara. Ea nu se mișcă.

– Pantofii trebuie dați înapoi, spuse colonelul, încă treisprezece pesos înapoiați amicului meu.

– N-o să-i primească.

– Trebuie să-i primească, insistă colonelul. I-am încălțat doar de două ori.

– Turcii nu înțeleg lucrurile astea.

– Trebuie să înțeleagă.

– Și dacă nu înțeleg?

– Atunci să nu înțeleagă.

Se culcară fără să mănânce. Colonelul așteptă până ce soția își termină rugăciunea, ca să poată stinge lampa. Dar de dormit, nu fu chip. Auzi bătând clopotele „cenzurii cinematografice" și aproape imediat – peste trei ore – semnalul de culcare. Respirația greoaie a soției deveni agitată odată cu aerul înghețat din zori. Colonelul nu închisese încă ochii când ea îi vorbi cu o voce înceată, împăciuitoare.

– Ești treaz?

– Da.

– Fii și tu om cu minte la cap. Vorbește mâine cu don Sabas.

– Până luni nu se întoarce.

– Mai bine, spuse soția. Așa o să ai trei zile ca să te gândești.

– N-am la ce să mă gândesc, spuse colonelul.

O răcoare calmă luă locul aerului lipicios, venit parcă din octombrie. Colonelul recunoscu luna decembrie după zborul buhailor-de-baltă. Când se făcu ora două nu reușise încă să adoarmă. Știa însă că și soția lui era trează. Dădu să-și schimbe poziția în hamac.

– Nu dormi? îl întrebă ea.

– Nu.

Ea se gândi o clipă.

– Nu ne țin puterile pentru așa ceva. Gândește-te și tu ce înseamnă patru sute de *pesos* la un loc.

– Până vine pensia nu mai e mult, spuse colonelul.

– De cincisprezece ani spui același lucru.

– Tocmai de aceea, spuse colonelul. Nu poate să mai întârzie.

Femeia tăcu o vreme, dar când începu iar să vorbească, colonelului i se păru că timpul rămăsese pe loc.

– Am impresia că banii aceștia n-o să-i primim niciodată, spuse ea.

– Ba da, o să vină.

– Și dacă n-o să vină?

Nu mai găsi ce să-i răspundă. La primul cântat al cocoșilor trebuia să înfrunte iarăși realitatea; se cufundă însă într-un somn adânc, liniștit, fără remușcări. Când se trezi, soarele era deja sus. Soția dormea. Colonelul repetă, metodic, cu două ore de întârziere, îndeletnicirile sale matinale, și își așteptă soția la micul dejun.

Ea se sculă impenetrabilă. Își dădură bună dimineața și se așezară la masă ca să ia micul dejun, în liniște. Colonelul sorbi o ceașcă de cafea neagră și mâncă o bucată de brânză și una de turtă dulce. Își petrecu toată dimineața la croitorie. La unu se

întoarse acasă și își găsi soția printre begonii, petecind.

– E ora prânzului, spuse el.

– Astăzi nu-i prânz, spuse soția.

El ridică din umeri. Încercă să astupe câteva găuri din gard, ca să nu mai poată intra copiii în bucătărie. Când se înapoie, masa era pusă.

În timpul mesei colonelul înțelese că nevastă-sa se forța să nu plângă. Lucrul acesta, atât de sigur, îl neliniști. Cunoștea caracterul soției sale, aspru de felul lui și înăsprit și mai mult de cei patruzeci de ani de amărăciune. Moartea fiului lor nu-i smulsese nicio lacrimă. Îl privise doar, în ochi, cu reproș.

Acum femeia își mușcă buzele, își șterse ochii cu mâneca și continuă să mănânce.

– Ești un nechibzuit, spuse.

Colonelul nu răspunse nimic.

– Ești capricios, încăpățânat și nechibzuit, repetă ea. Puse tacâmurile cruciș pe farfurie, dar, din

superstiție, le schimbă îndată. Toată viața am răbdat de foame, ca acum, la bătrânețe, să prețuiesc mai puțin decât un cocoș.

– Asta-i altceva, zise colonelul.

– Ba nu! E același lucru, replică femeia. Ar fi trebuit să-ți dai seama că sunt pe moarte, că la mine nu e vorba de o boală, ci de o agonie.

Colonelul nu vorbi până ce nu termină de mâncat.

– Dacă doctorul îmi garantează că vânzând cocoșul scapi tu de astmă, îl vând imediat. Dacă nu, nu.

În după-amiaza aceea duse cocoșul la arenă. La întoarcere își găsi soția în pragul unei crize. Se plimbă de-a lungul coridorului, cu părul pe spate, răvășit, cu brațele desfăcute, căutând parcă aerul peste șuieratul plămânilor. Se plimbă până la căderea nopții. Apoi se culcă fără să spună nimic.

Îngăimă rugăciuni până după semnalul de stingere. Atunci colonelul vru să stingă lampa. Ea se opuse.

– Nu vreau să mor pe întuneric.

Colonelul puse lampa pe jos. Începea să simtă că-l părăsesc puterile. Ar fi vrut să uite totul, să doarmă patruzeci şi patru de zile în şir şi să se trezească la douăzeci ianuarie, la trei după-amiază, în arenă, chiar în momentul în care va da drumul cocoşului să lupte. Se simţea însă ameninţat de veghea soţiei.

– Aceeaşi poveste de totdeauna, începu ea după câteva clipe. Noi răbdăm de foame ca să poată mânca alţii. De patruzeci de ani, aceeaşi poveste.

Colonelul nu scoase o vorbă până ce soţia nu făcu o pauză să-l întrebe dacă nu doarme. El răspunse că nu. Soţia continuă pe un ton aşezat, curgător, necruţător.

– Toată lumea o să câştige de pe urma cocoşului, în afară de noi. Suntem singurii care n-avem niciun ban să pariem pe el.

– Stăpânul cocoşului are dreptul la douăzeci la sută.

– Tu aveai dreptul și la o slujbă, pe vremea când îți puneai pielea la bătaie, la alegeri, îi replică soția. Aveai dreptul la pensie de veteran, după ce ți-ai pus pielea în joc în timpul războiului civil. Acuma toată lumea are viața asigurată, numai tu mori de foame, complet singur.

– Nu sunt singur. Mi-am dat ieri seama de asta.

Încercă să-i explice ceva, dar îl doborî somnul. Ea continuă să vorbească singură până ce-și dădu seama că soțul adormise. Atunci se dădu jos din pat și începu să se plimbe prin cameră. Și continuă să vorbească.

În zori, colonelul o strigă. Ea apăru în ușă, ca o fantomă, în lumina lămpii aproape stinse.

Înainte de a se urca în pat, suflă în lampă. Dar vorbi mai departe.

– Să facem totuși ceva, o întrerupse colonelul.

– Singurul lucru ce se poate face e să vinzi cocoșul, îi spuse femeia. Se poate vinde însă și ceasul.

– Nu-l cumpără nimeni.
– Mâine am să încerc să obţin de la Álvaro patruzeci de pesos pe el.
– N-are să-ţi dea.
– Atunci vindem tabloul.

Femeia vorbi din nou, dându-se jos din pat. Colonelul îi simţi respiraţia cu iz de plante medicinale.

– Nu-l cumpără nimeni.
– Vom vedea, spuse încet colonelul, fără să-şi schimbe cât de puţin tonul. Acuma culcă-te. Dacă mâine n-o să putem vinde nimic, o să ne gândim la altceva.

Încercă să ţină ochii deschişi, dar îl doborî somnul. Căzu până într-adâncul unei prăpăstii fără timp şi fără spaţiu, unde cuvintele soţiei aveau un sens diferit. Dar după o clipă se simţi zgâlţâit de umăr.

– Răspunde-mi.

Colonelul nu ştiu dacă cuvântul acesta îl auzise înainte sau după ce adormise. Se lumina de ziuă. Fereastra apărea în lumina verde a duminicii. Se gândi că avea febră. Îi ardeau ochii

și trebui să facă un mare efort ca să-și recapete luciditatea.

– Și ce facem dacă nu putem vinde nimic? repetă femeia.

– O să fie atunci douăzeci ianuarie, spuse colonelul, perfect conștient. Cei douăzeci la sută o să ni se plătească chiar în după-amiaza aceea.

– Dacă o să câștige cocoșul, spuse femeia. Dar dacă pierde? Nu ți-a trecut prin cap că ar putea pierde?

– E un cocoș care nu poate pierde.

– Închipuiește-ți însă că o să piardă.

– Mai sunt încă patruzeci și cinci de zile până să mă gândesc la asta, spuse colonelul.

Femeia își pierdu răbdarea.

– Și până atunci ce mâncăm? întrebă ea, și-l apucă pe colonel de gulerul flanelei. Îl zgâlțâi cu putere.

– Spune-mi, ce mâncăm?

Colonelul avu nevoie de șaptezeci și cinci de ani – de cei șaptezeci și cinci de ani ai vieții sale, minut cu minut – ca să ajungă la această clipă.

Se simţi pur, conştient şi invincibil în clipa în care răspunse:

– Rahat!